

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΛΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.**

Σπουδαστής: Αλοΐμονος Ορέστης

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Βουλγαράκη Μυρτώ

ΚΡΗΤΗ 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	5
1.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	6
1.3. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	8
1.4. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	14
2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ.....	14
2.2. ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	15
2.3. ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ.....	34
2.4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ- ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ, ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	37
2.5. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ / ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΑ-ΕΠΙΣΚΕΠΤΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	40
2.6. ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	43
3.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	46
3.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	46
3.2.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	49
3.2.2. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΤΥΠΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	53
4.1. ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	55
4.2. ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΕΘΟΔΟΥ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.....	56
4.3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	59
4.4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	60
4.5. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ.....	60
4.5.1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα παλιά χρόνια η ανάπτυξη των ταξιδιών σχετιζόταν άμεσα με την ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων, αφού χωρίς την κατάλληλη υποδομή ο τουρίστας δεν μπορούσε να επισκεφτεί διάφορες περιοχές. Με την ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων υπήρχε ασφάλεια και άνεση στα ταξίδια γεγονός που ενθάρρυνε τους λαούς για ταξιδεύουν.

Το εμπόριο ήταν η αιτία για την ανάπτυξη των υποδομών των μετακινήσεων και η βελτίωση των μεταφορικών μέσων θα οδηγούσε στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη¹. Οι παραπάνω παράγοντες οδήγησαν τελικά σε μια άνθηση των τουριστικών ταξιδιών και στην ανάπτυξη του τουρισμού γενικότερα. Με την πάροδο των ετών ο τουρισμός αποτέλεσε έναν πολύ ισχυρό οικονομικό παράγοντα της κοινωνίας και ιδιαίτερα κερδοφόρο κλάδο για την κοινωνία, την οικονομία.

Βέβαια οι διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα ήταν πολλές και εκεί ήταν που έπαιζε σημαντικό ρόλο η προτίμηση του τουρίστα και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών σε κάθε χώρα. Με αυτόν τον τρόπο και με την ένταση του ανταγωνισμού διαμορφώνονταν ανάλογα και τα μερίδια της κάθε χώρας στην τουριστική αγορά².

Για πολλά χρόνια ο τουρισμός ήταν αγαθό που απολάμβαναν κυρίως οι ανώτερες οικονομικά τάξεις των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών.

Σήμερα αποτελεί προσιτό αγαθό για σημαντικό ποσοστό των κατοίκων του πλανήτη μας. Τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού τουρισμού επιβεβαιώνουν ότι το 1990 455,9 εκατομμύρια τουριστών ταξίδεψαν έξω από τη χώρα τους. Το 2002 ο αριθμός τους αυξάνεται σε 702,6 εκατομμύρια ενώ για το 2020 ο αριθμός των διεθνών τουριστών προβλέπεται να φθάσει περίπου τα 1,6 δισεκατομμύρια.

Σημαντικοί παράγοντες για την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας θεωρούνται η βελτίωση του βιωτικού επιπέδου και η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, η ανάπτυξη και η βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς, η παγκόσμια πολιτική σταθερότητα, η

¹ Hudman, L, E, and Hawkins, E., D., (1989), “*Tourism in contemporary society: and introductory text*”, Prentice Hall, στο Τσάρτας, Π., (1996), *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, Εξάντας, Αθήνα.

² Τσάρτας, Π., (1996), *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, Εξάντας, Αθήνα.

οποία προσφέρει την αίσθηση της ασφάλειας στους επίδοξους τουρίστες, τα Μ.Μ.Ε., οι καθορισμένες ετήσιες θρησκευτικές και εθνικές εορτές και οι μεγάλες διαφημιστικές εκστρατείες της τουριστικής βιομηχανίας, οι οποίες αυξάνουν την επιθυμία για ταξίδια. Έτσι ο τουρισμός και ειδικά ο μαζικός τουρισμός μετατράπηκε σε μια από τις μεγαλύτερες και ραγδαία αναπτυσσόμενες βιομηχανίες του πλανήτη μας που δυστυχώς έφερε πολλές αρνητικές επιπτώσεις σε κοινωνικό, πολιτιστικό, περιβαλλοντολογικό και οικονομικό επίπεδο. Στο σημείο αυτό εμφανίζεται ο εναλλακτικός τουρισμός και η αειφόρος ανάπτυξη, τα οποία επέφεραν μεγάλη ανατροπή στα τουριστικά δεδομένα. .

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να μελετήσει το φαινόμενο του τουρισμού συναρτήσει της προστασίας του περιβάλλοντος μέσω της αειφόρου ανάπτυξης. Το θέμα θα αναπτυχθεί τόσο θεωρητικά όσο και ερευνητικά. Συγκεκριμένα θα διανεμηθεί ερωτηματολόγιο σε εργαζόμενους τουριστικών οργανισμών προκειμένου να μελετηθεί η άποψή τους για την αειφόρο ανάπτυξη και τον τουρισμό στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Πριν παρουσιάσουμε την σημασία του τουρισμού στην Ελλάδα είναι σκόπιμο να παρουσιάσουμε την έννοια του. Ο τουρισμός έχει ερμηνευτεί από πολλούς ερευνητές αλλά δεν έχει καταφέρει να συμπεριλάβει στον ορισμό του όλες τις διαστάσεις του.

Ένας απλός και κατανοητός ορισμός για τον τουρισμό που χρησιμοποιείται συνήθως αναφέρει ότι τουρισμός είναι η μετακίνηση των ανθρώπων από μία γεωγραφική θέση σε μία άλλη για περίοδο μικρή ή μεγάλη. Με άλλα λόγια ο τουρισμός έχει να κάνει με τις μετακινήσεις προσώπων από τόπο σε τόπο, είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό με σκοπό την αναψυχή³.

Λέγοντας αριθμό τουριστών εννοούμε τις μετακινήσεις προσώπων για τουλάχιστον μια νύχτα, για λόγους 1) ψυχαγωγίας, ανάπαυσης, διακοπών, 2) επισκέψεων σε φίλους και συγγενείς, 3) επαγγελματικούς, 4) υγείας, 5) θρησκευτικούς, 6) για διάφορες αθλητικές εκδηλώσεις κ.λ.π.⁴.

Με τον όρο τουριστικές εισπράξεις αναφερόμαστε στις εισπράξεις από: α) Ομαδικά και οργανωμένα ταξίδια, διακοπές, εκδρομές β) Διαμονή σε ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα γ) Φαγητό και ποτά δ) Μεταφορές ε) Ψυχαγωγία – πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις στ) Αγορές ζ) Διάφορα

Συνήθως τα κίνητρα για τουρισμό διαφέρουν από λαό σε λαό και από άνθρωπο σε άνθρωπο. Ορισμένα χαρακτηριστικά κίνητρα τουρισμού είναι τα επαγγελματικά, τα ψυχαγωγίας – ευχαρίστησης, της αναζήτησης περιπέτειας, της εκπαίδευσης, της υγείας, του αθλητισμού και της επίσκεψης αρχαιολογικών χώρων.

Η ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία 40 χρόνια είναι πολύ μεγάλη, καθώς πέρασε από το επίπεδο των λίγων στον μαζικό τουρισμό. Σημαντικοί παράγοντες αυτής της αλλαγής ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη η οποία μείωσε τις αποστάσεις, όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυγμένο κόσμο⁵.

³ Καραθάνας, Γ., (1996), *Ελληνικός Τουρισμός : Ο ρόλος των δημοσίων σχέσεων*, Anubis. Αθήνα

⁴ World Tourism Organisation, (1993), *Recommendations on Tourism Statistics*, WTO

⁵ World Tourism Organisation, (1993), *Recommendations on Tourism Statistics*, WTO

1.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Από πλευράς διακινούμενων προσώπων:σε Εξωτερικό και Εσωτερικό τουρισμό

α) Εσωτερικός τουρισμός: περιλαμβάνει όλες τις μετακινήσεις που πραγματοποιούνται από ημεδαπούς τουρίστες μέσα στην χώρα ή και από αλλοδαπούς, που είναι όμως μόνιμοι κάτοικοι της χώρας.

β) Εξωτερικός τουρισμός: περιλαμβάνει τις μετακινήσεις των ξένων τουριστών μέσα σε μια χώρα ,καθώς και των ημεδαπών που όμως μένουν μόνιμα στο εξωτερικό. Ο εξωτερικός τουρισμός ενδιαφέρει τις χώρες από την πλευρά της εισροής ξένου συναλλάγματος.

Από πλευράς εξυπηρετούμενων και εξυπηρετούντων προσώπων

α) Ενεργητικός τουρισμός:περιλαμβάνει την διακίνηση ατόμων ή ομάδων κάτω από την ιδιότητα του τουρίστα.

β) Παθητικός τουρισμός: περιλαμβάνει την οργάνωση και την εκμετάλλευση της διακίνησης των τουριστών από επαγγελματίες ή από υπηρεσίες. Επίσης μπορεί να διακριθεί σε τουρισμό υποδοχής και διακίνησης και προβολής υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες υποδοχής και διακίνησης αναφέρονται στην ύπαρξη ξενοδοχείων, συγκοινωνιών, οργανωμένων εκδρομών κλπ, ενώ οι υπηρεσίες προβολής αναφέρονται στις ενέργειες για την προώθηση τουριστών.

Από πλευράς εποχής, όταν υπάρχει τουριστική κίνηση υπάρχει και η διάκριση του εποχικού τουρισμού. Ο εποχικός τουρισμός μπορεί να αναφέρεται σε θερινό τουρισμό και χειμερινό τουρισμό.

Η τουριστική κίνηση όμως μπορεί να είναι συνεχής σε όλη την διάρκεια του χρόνου. Σκοπός όλων είναι η τουριστική κίνηση να είναι συνεχής όλο τον χρόνο καθώς έτσι αποφέρει περισσότερα χρήματα.

Από πλευράς ατομικής η ομαδικής μετακίνησης

α) Ατομικός τουρισμός: είναι ο τουρισμός που αναφέρεται σε ένα ή περισσότερα άτομα και πραγματοποιείται έπειτα από δική τους πρωτοβουλία και διοργάνωση.

β) Συλλογικός τουρισμός: είναι η οργανωμένη συλλογική μετακίνηση ατόμων που οργανώνεται και εκτελείται από τουριστικά γραφεία, επιχειρήσεις μεταφορών και οποιαδήποτε άλλη κρατική ή ιδιωτική οργάνωση.

Από πλευράς κοινωνικής μέριμνας

Η διάκριση γίνεται με βάση τα κοινωνικά κριτήρια, δηλαδή τουρισμού που οργανώνεται για τις οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις. Στη διάκριση αυτή περιλαμβάνονται και όλες οι εργασίες που αναφέρονται στο είδος αυτό της τουριστικής κίνησης.

Στον κοινωνικό τουρισμό λαμβάνονται κάποια μέτρα για τους εργαζομένους και την αξιοποίηση των διακοπών τους. Αυτά τα μέτρα αρχίζουν από την απλή παροχή ταξιδιωτικών διευκολύνσεων για τις σχετικές μετακινήσεις, προχωρούν στη χορήγηση διάφορων εκπτώσεων, την οργάνωση εργατικών κατασκηνώσεων, την χορήγηση αδειών με πλήρεις αποδοχές.

Από πλευράς επιδιωκόμενου σκοπού

Σε αυτήν την κατηγορία ανάλογα με τον σκοπό ο τουρισμός παίρνει και την ανάλογη μορφή. Ενδεικτικά οι μορφές είναι :

Εκπαιδευτικός τουρισμός, είναι ένα είδος συλλογικού τουρισμού που πραγματοποιείται από ή υπέρ σπουδαστών για την εκτέλεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των σχολών που φοιτούν.

Τεχνικός τουρισμός, είναι ένα είδος τουρισμού όπου συνδυάζεται η απόλαυση των φυσικών καλλονών και των καλλιτεχνικών δημιουργημάτων με την γνωριμία των επιτευγμάτων της τεχνικής και της επιστήμης.

Αθλητικός τουρισμός, είναι ένα είδος τουρισμού που το κύριο περιεχόμενο της ατομικής ή συλλογικής μετακίνησης είναι η συμμετοχή ή παρακολούθηση αθλητικών αγώνων.

Θρησκευτικός τουρισμός, αναφέρεται σε ατομική ή συλλογική μετακίνηση με σκοπό το προσκύνημα ιερών τόπων ή την συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.

Μορφωτικός τουρισμός, αποσκοπεί στην διερεύνηση των μορφωτικών οριζόντων των μετακινούμενων. Κατά ένα λόγο ταυτίζεται με τον εκπαιδευτικό τουρισμό καθώς έχουν τον ίδιο σκοπό, διαφέρουν όμως από πλευράς ιδιότητας των μετακινούμενων προσώπων.

Αρχαιολογικός τουρισμός, σκοπός του είναι η επίσκεψη, θεώρηση και η μελέτη αρχαιολογικών χώρων.

Ψυχαγωγικός τουρισμός, το είδος αυτό αποσκοπεί στην ψυχαγωγία του μετακινούμενου προσώπου με διάφορες διασκέδασεις⁶.

1.3. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός όπως προαναφέραμε είναι μια πρόσκαιρη μετακίνηση των ανθρώπων από έναν τόπο σε έναν άλλο με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών, την ψυχαγωγία, αναψυχή και την διασκέδαση.

Συνεπώς το φαινόμενο του τουρισμού έχει δυο διαστάσεις. Η μια διάσταση σχετίζεται με την πρόσκαιρη μετακίνηση των τουριστών για τουριστικούς λόγους και ονομάζεται τουριστική ζήτηση.

Η δεύτερη διάσταση του τουρισμού έχει να κάνει με την υποδοχή και εξυπηρέτηση των τουριστών που μετακινούνται για τουριστικούς λόγους, και ονομάζεται τουριστική προσφορά.

Τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που ζητούνται από τους τουρίστες και προσφέρονται από τις τουριστικές επιχειρήσεις ονομάζονται τουριστικά προϊόντα.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του τουρισμού βάσει των εννοιών που δώσαμε παραπάνω είναι τα εξής:

1. Το αποτέλεσμα μιας μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης τουριστών σε διάφορους προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτά τουλάχιστον ένα 24ωρο. Στόχος αυτής της μετακίνησης είναι η ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών των ατόμων και η μεγιστοποίηση της χρησιμότητας τους.

⁶ Βαρβαρέσος, Σ., (1997), *Τουρισμός οικονομικές προσεγγίσεις*, Προμποτός

2. Οι μορφές του τουρισμού αποτελούνται από ένα ταξίδι σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν. Το ταξίδι και η διαμονή πραγματοποιούνται εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας του τουρίστα αλλιώς δεν είναι τουρισμός.

3. Οι μετακινήσεις σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι μικρής διάρκειας και προσωρινού χαρακτήρα δηλαδή έχουν ημερομηνία λήξης.

4. Οι άνθρωποι μετακινούνται σε διάφορους προορισμούς για λόγους τουριστικούς δηλαδή δεν έχουν σχέση με την μόνιμη διαμονή σε αυτούς ή την επαγγελματική απασχόληση.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο τουρισμός περιλαμβάνει κάποιο ταξίδι για αναψυχή και όχι για απασχόληση και τις περισσότερες φορές οι τουρίστες που επισκέπτονται τα διάφορα μέρη είναι ξένοι. Οι επισκέψεις αυτές των τουριστών έχουν χαρακτήρα πρόσκαιρο και βραχυχρόνιο, γεγονός που τον διακρίνει από την μετανάστευση που αποτελεί μια μακροχρόνια μετακίνηση και μόνιμη εγκατάσταση.

Ο τουρισμός αποτελείται από σύνθετες δραστηριότητες στις οποίες περιλαμβάνονται:

- οι μετακινήσεις των ανθρώπων για τουριστικούς λόγους,
- οι παραγωγοί των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών,
- οι ταξιδιωτικοί πράκτορες,
- οι μεσίτες τουριστικών υπηρεσιών,
- τα έργα υποδομής
- οι τουριστικές επιχειρήσεις και
- οι προμηθευτές των τουριστικών προϊόντων⁷.

Τα τουριστικά προϊόντα σε σχέση με άλλα προϊόντα του τριτογενούς τομέα παρουσιάζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και διακρίνονται από τα άλλα προϊόντα σε ότι αφορά:

- Το τουριστικό προϊόν το οποίο χαρακτηρίζεται από μεγάλη ετερογένεια. Πιο συγκεκριμένα η ποιότητα διαμονής που προσφέρει ένα ξενοδοχείο είναι

⁷ Κολτσιδόπουλος Γ.Δ., (2000), *Τουρισμός, θεωρητική προσέγγιση*, Εκδόσεις Έλλην

διαφορετική από αυτή που προσφέρει ένα ενοικιαζόμενο δωμάτιο και υπάρχουν μεγάλες διαφορές ακόμα και ανάμεσα στα ξενοδοχεία.

- Το τουριστικό προϊόν χαρακτηρίζεται από εποχικότητα, δηλαδή οι τουρίστες επιλέγουν συγκεκριμένες περιόδους για να επισκεφτούν κάποιους προορισμούς και συνήθως επιλέγεται το καλοκαίρι
- Το τουριστικό προϊόν χαρακτηρίζεται από τη γεωγραφική συγκέντρωση αφού άλλοι επιλέγουν ορεινές και άλλοι παραθαλάσσιες περιοχές.
- Το τουριστικό προϊόν **είναι εντάσεως εργασίας** .
- Το τουριστικό προϊόν καταναλώνεται στον τόπο παραγωγής του και δεν μπορεί να αποσταλεί σε άλλον τόπο
- Η παραγωγή και η κατανάλωση του τουριστικού προϊόντος πραγματοποιούνται ταυτόχρονα.
- Η ζήτηση για το τουριστικό προϊόν δέχεται σημαντικές επιδράσεις και από μη οικονομικούς παράγοντες όπως είναι οι πολιτικές κρίσεις και οι περιβαλλοντικές καταστροφές.

Η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται από τρεις σημαντικούς παράγοντες όπως:

- Κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες όπως το εισόδημα, η κοινωνική και η επαγγελματική κατάσταση των ατόμων, οι τιμές των προϊόντων, η διάρκεια των διακοπών, η δημογραφική εξέλιξη και τα μεταφορικά μέσα.
- Κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες όπως η διάθεση του ατόμου για διακοπές και αναψυχή, η ανάγκη επιστροφής **στη φύση**
- Παράγοντες σχετικοί με το τουριστικό προϊόν είναι η απόσταση, το κόστος ζωής στη χώρα υποδοχής, το επίπεδο τιμών, η ποιότητα της πληροφόρησης.

Εκτός από την τουριστική ζήτηση σημαντικό ρόλο παίζει και η τουριστική προσφορά. Η τουριστική προσφορά είναι το σύνολο των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται στον τουρίστα για να μεγιστοποιήσει την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών του.

Η τουριστική προσφορά διακρίνεται σε πρωτογενή η οποία περιλαμβάνει τουριστικούς πόρους όπως είναι η παραλία, τα μνημεία και τον πολιτισμό και σε δευτερογενή τουριστική προσφορά η οποία αναφέρεται στις διάφορες υποδομές που

χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο για την καλύτερη χρήση των τουριστικών πόρων⁸.

1.4. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός ως φαινόμενο είναι αδιαμφισβήτητο ότι έχει συμβάλλει σημαντικά στην οικονομία των χωρών αλλά έχει επιφέρει και ορισμένα μειονεκτήματα τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Ειδικότερα ο τουρισμός ως φαινόμενο βοηθά στην ανάπτυξη της οικονομίας με θετικό αλλά και με αρνητικό τρόπο.

Θετική συμβολή: Η αύξηση του τουρισμού ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες είναι γεγονός ότι έχει βοηθήσει σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ, στην ενίσχυση της απασχόλησης, στον περιορισμό του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών, αλλά και στην αναβάθμιση των περιφερειών μέσω της επιχειρηματικότητας προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των τουριστών. Το κάθε θετικό αποτέλεσμα που μπορεί να επιφέρει ο τουρισμός προκαλεί αλληπάλληλες επιδράσεις και σε άλλους τομείς με αποτέλεσμα να ευνοείται όλο το σύστημα.

Πιο συγκεκριμένα η τουριστική βιομηχανία συνεργάζεται και με άλλους κλάδους της οικονομίας τους οποίους τους ευνοεί σημαντικά όπως είναι ο αγροτικό τομέας, ο τομέας των μεταφορών, η ναυτική οικονομία, οι κατασκευαστικές εταιρίες, οι επιχειρήσεις εξοπλισμών ξενοδοχείων, οι επιχειρήσεις ηλεκτρισμού – τηλεπικοινωνιών - ύδρευσης.

Η Ελλάδα είναι ένα παράδειγμα χώρας η οποία κατάφερε να ευνοηθεί οικονομικά από τον τουρισμό καθότι αποτελεί ένα σημαντικό πόλο έλξης τουριστών κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Ωστόσο η χώρα μας δεν μπορεί να παραμένει θεατής του εισερχόμενου τουρισμού καθότι οι ανάγκες των τουριστών συνεχώς μεταβάλλονται και είναι αναγκαίο να εξελιχθούν και οι υπηρεσίες που προσφέρονται.

⁸ Τσάρτας, Π., (1996), *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, Εξάντας, Αθήνα.

Από την στιγμή που θα υπάρξει ποιοτική και ποσοτική ενίσχυση των τουριστικών υπηρεσιών στην χώρα μας, ενισχύεται και η ανταγωνιστικότητα μας με αποτέλεσμα να εισέρχονται ετησίως περισσότεροι τουρίστες.

Ωστόσο η επίτευξη ποιοτικότερων και ποσοτικότερων τουριστικών υπηρεσιών δεν είναι εύκολη. Ωστόσο οποιαδήποτε αλλαγή συντελείται στον τουριστικό τομέα επηρεάζει αυτόματα και άλλους παραγωγικούς κλάδους και δείκτες της οικονομίας.

Αρνητική συμβολή: Έχει να κάνει με τον αποπροσανατολισμό της επενδυτικής δραστηριότητας, την εξαφάνιση των ηθικών αξιών και η δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων εξαιτίας του ότι οι τουρίστες ξοδεύουν πιο πολλά χρήματα με αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης και των τιμών.

Για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού προκειμένου να μην αποδυναμώνει τις άλλες παραγωγικές δραστηριότητες, αλλά να αναπτύσσεται και να προωθείται ταυτόχρονα θα πρέπει η ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου να είναι προγραμματισμένη και ελεγχόμενη⁹.

Εξίσου σημαντική επίπτωση του τουρισμού είναι αυτή που προκαλεί στο περιβάλλον. Το μέχρι σήμερα μοντέλο του μαζικού τουρισμού που είχαν υιοθετήσει οι περισσότερες χώρες ανάμεσα σε αυτές και η Ελλάδα οδήγησε σε επιβάρυνση του περιβάλλοντος λόγω της υπερβολικής συγκέντρωσης τουριστών σε ορισμένες περιοχές σε σχέση με κάποιες άλλες.

Το δομημένο περιβάλλον, ειδικά με ιστορική και πολιτιστική αξία, δέχεται συχνά πιέσεις εξαιτίας του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει. Προβλήματα υποβάθμισης αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων, προβλήματα ηχορύπανσης αλλά και αισθητικής, ρύπανσης εμφανίζεται συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις. Πολλοί ιστορικοί οικισμοί και μνημεία τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα (π.χ. αρχαίο θέατρο Επιδαύρου, Κνωσός, Φαιστός κ.α) απειλούνται από τις χιλιάδες επισκέψεις κάθε χρόνο.

Προκειμένου να περιοριστεί αυτή η περιβαλλοντική επιβάρυνση υιοθετήθηκαν ορισμένες μορφές εναλλακτικού τουρισμού ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε περιοχής ή περιφέρειας.

⁹ Βαρβαρέσος Σ. *Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές*, Αθήνα 1998, Εκδόσεις Προπομπός

Στόχος του εναλλακτικού τουρισμού είναι η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, η προστασία του πολιτισμού και των ηθικών αξιών μιας χώρας αλλά και η προαγωγή του τουρισμού που θα οδηγήσει στην οικονομική ενίσχυση της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η παγκόσμια επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη διατύπωσε έναν ορισμό για το τι είναι αειφόρος ανάπτυξη θεμελιώνοντας ταυτόχρονα ότι η οικονομική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο ζήτημα. Με τον όρο αειφόρος ανάπτυξη νοείται η διαδικασία μετασχηματισμού όπου η εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται και ανυψώνουν τις σημερινές και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν. Μιλώντας για αειφόρο ανάπτυξη στον τουρισμό εννοούμε πολλά είδη εναλλακτικού τουρισμού. Στόχος τους είναι να προσελκύσουν τουρίστες που επιθυμούν να ξεφύγουν από τη ρουτίνα της καθημερινότητας αναζητώντας άλλα είδη και τρόπους διασκέδασης διαφορετικά από αυτά του μαζικού τουρισμού, που είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος σε όλο τον κόσμο αλλά και στην Ελλάδα και προτιμάται από το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών (αγγίζει το 80%) μέχρι τώρα. Ο εναλλακτικός τουρισμός σέβεται το περιβάλλον και φροντίζει για τη διατήρησή και την προστασία του.

2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν χωρίς να καταστρέφουν τα φυσικά κάλλη μίας περιοχής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι η αναζήτηση της αυθεντικότητας και της επαφής με την φύση, η άρνηση των απρόσωπων τουριστικών πακέτων, η αποφυγή των κοσμικών παραλιών, ο συνδυασμός των διακοπών με την προσφορά εθελοντικής εργασίας συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προσφέρει λύσεις σε προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας. Θεωρείται μικρής κλίμακας ανάπτυξης του τουρισμού, που προέρχεται και οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό ή τους τοπικούς φορείς και προσελκύει τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα.

2.2. ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα σημαντικότερα είδη τουρισμού που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικό τουρισμό είναι:

➤ Αγροτουρισμός

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους «οικοδεσπότες» όσο και στους «φιλοξενούμενους» των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι:

- η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία, τα τοπία φυσικού κάλλους και την πανίδα και χλωρίδα των εκάστοτε περιοχών
- η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κτλ.
- η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (για παράδειγμα βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης, προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης)
- η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές
- η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία, ανεμόπτερο πλαγιάς κτλ.)¹⁰.

¹⁰ Ρίγγας, Χ., 2003, *Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, ΤΕΙ Κρήτης

➤ **Οικοτουρισμός**

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός και η επίσκεψη σε φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης(και των πολιτισμικών στοιχείων του παρόντος και του παρελθόντος) και ο οποίος προάγει στη διατήρηση της φύσης, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμη ενεργή κοινωνικο-οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού.

Η Ελλάδα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά την μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Χιλιάδες δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» την ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού εναλλακτικού τουρισμού.

➤ **Επαγγελματικός τουρισμός**

Ως επαγγελματικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που αναπτύσσεται κατά την διάρκεια επαγγελματικών ταξιδιών. Έχει μερικότερες διακρίσεις ανάλογες με το κριτήριο του σκοπού για τον οποίο γίνεται το επαγγελματικό ταξίδι. Αν σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή σε ένα συνέδριο, τότε ονομάζεται συνεδριακός τουρισμός. Αν σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε μία έκθεση, τότε πρόκειται για τον τουρισμό εκθέσεων. Αντίστοιχα, στην περίπτωση σεμιναρίων έχουμε τον τουρισμό σεμιναρίων, συμποσίων τον τουρισμό συμποσίων κτλ¹¹.

Ο επαγγελματικός τουρισμός αντιπροσωπεύει μία σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Η αγορά αυτή αφορά συνήθως επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν και πολύ υψηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων.

¹¹ Σφακιανάκης, Μ., 2000, *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Έλλην

Ο χρόνος παραμονής τους στον τουριστικό προορισμό κυμαίνεται συνήθως από 3 έως 5 ημέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, με την μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Βασικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή του επισκέπτη-επαγγελματία.

➤ Πολιτιστικός τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται με την επίσκεψη σε ένα τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία αυτού (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία κτλ.). Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μίας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία.

Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (μουσικών συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων κ.ά.), επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές, όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές δραστηριότητες.

Μία άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή την μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτισμικά δρώμενα στην περιοχή.

Μια μελλοντική επένδυση στον πολιτιστικό τουρισμό μπορεί να αναβαθμίσει το τουριστικό προϊόν. Συγκεκριμένα ως τουριστικό προϊόν μπορεί να θεωρηθεί ένα

πρόγραμμα πολιτιστικού τουρισμού, όπου ο τουρίστας θα μαθαίνει την ελληνική γλώσσα, την ελληνική κουζίνα, τους ελληνικούς χορούς και την τοπική ιστορία μέσα από ένα σύνθετο πρόγραμμα οργανωμένων δραστηριοτήτων. Η καινοτομία που στοχεύει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος μιας περιοχής και των επιχειρήσεων που το παράγουν πρέπει να στοχεύει στην υλοποίηση του τρίπτυχου:

- **ποιότητα**, με την υιοθέτηση υψηλών προτύπων σε όλες τις φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας,
- **διαφοροποίηση**, με την προσπάθεια ανάπτυξης τουριστικού προϊόντος ή προϊόντων που διαφέρουν από εκείνα των ανταγωνιστών,
- **αυθεντικότητα**, με την ενσωμάτωση τοπικών παραδοσιακών πολιτιστικών και πολιτισμικών στοιχείων της περιοχής υποδοχής στο τουριστικό προϊόν, όπως αποτυπώνονται στο τρόπο ζωής των κατοίκων.

Τα παραπάνω αποτελούν βασικές παραμέτρους για τη προσέλκυση «επαναλαμβανόμενων» καταναλωτών (των repeaters) αλλά και καινούργιων που είναι πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές για να απολαύσουν κάτι το ξεχωριστό, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελούν κινητή διαφήμιση της περιοχής. Όμως η υλοποίηση τους απαιτεί όλο και μεγαλύτερη ενσωμάτωση γνώσης (με την αξιοποίηση ειδικά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού) στη διαδικασία παραγωγής που θα δίνει περισσότερη αξία (υψηλότερη προστιθέμενη αξία) στους τοπικούς πόρους και στο επενδεδυμένο κεφάλαιο, με αυτονότητα οφέλη για ολόκληρη τη περιφέρεια.

Αρχαιολογικοί χώροι

Πυκνό πλέγμα αρχαιολογικών χώρων καλύπτει ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Μετά τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους άρχισε να εκδηλώνεται αυξημένο ενδιαφέρον για την ανάδειξη της εθνικής κληρονομιάς. Ανασκαφική δραστηριότητα παρουσιάστηκε ήδη από το δεύτερο μισό του 19ου αι. τόσο από την ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία όσο και από τις ξένες αρχαιολογικές Σχολές (Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο). Την εποχή αυτή βέβαια το ενδιαφέρον στρεφόταν κυρίως προς τις θέσεις των κλασικών χρόνων.

Έτσι οι αποστολές των ξένων αρχαιολογικών σχολών ανάσκαψαν σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, εντοπισμένους ήδη από καιρό (π.χ. Δελφούς και Δήλο η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Ολυμπία το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο).

Μουσεία

Σε όλη τη χώρα λειτουργούν σήμερα περισσότερα από 200 κρατικά ή εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού και 107 μη δημόσια μουσεία. Επισκεπτόμενοι τα μουσεία αυτά, έχετε την ευκαιρία να θαυμάσετε μοναδικά επιτεύγματα της τέχνης και της επιστήμης, όπως αναπτύχθηκαν στον ελληνικό χώρο για περισσότερα από 6.000 χρόνια. Το σύνολο των ελληνικών μουσείων και συλλογών κατανέμονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Αρχαιολογικά Μουσεία και Συλλογές
- Βυζαντινά Μουσεία και Συλλογές
- Ιστορικά και Λαογραφικά Μουσεία
- Μουσεία Ελληνικής Τέχνης (αρχαίας, βυζαντινής, νεώτερης)
- Μουσεία Ασιατικής Τέχνης
- Εικαστικά Μουσεία και Πινακοθήκες
- Μουσεία Θεάτρου
- Μουσεία Κινηματογράφου και Φωτογραφίας
- Μουσεία Μουσικής
- Ναυτικά Μουσεία
- Μουσεία Φυσικής Ιστορίας
- Μουσεία Επιστήμης και Τεχνολογίας¹²

Κάστρα

Η ανάγκη φρούρησης και άμυνας των οικισμών οδήγησε στην κατασκευή οχυρώσεων, ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους. Ακροπόλεις (όρος χρησιμοποιούμενος για τους προϊστορικούς και αρχαίους χρόνους) ή κάστρα (όρος χρησιμοποιούμενος για τους μεσαιωνικούς και νεώτερους χρόνους) κατασκευάζονταν ανάλογα με τις απαιτήσεις και τα ιστορικά δεδομένα κάθε εποχής.

Πρόδρομες μορφές οχυρωμένων ακροπόλεων συναντώνται στον ελληνικό χώρο στους νεολιθικούς οικισμούς του Σέσκλου και του Διμηνίου της Θεσσαλίας (5η χιλιετία π.Χ. περίπου). Οχυρωμένες ακροπόλεις, με εντυπωσιακή και μνημειώδη τοιχοδομία, εμφανίζονται κατά τους μυκηναϊκούς χρόνους (1600-1150 π.Χ. περίπου).

¹² Ρίγγας, Χ., 2003, *Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, ΤΕΙ Κρήτης

Αποτελούσαν τον τόπο κατοικίας του ανώτατου άρχοντα και παράλληλα το διοικητικό, οικονομικό και θρησκευτικό κέντρο των μυκηναϊκών βασιλείων.

Οι σημαντικότερες έχουν αποκαλυφθεί έως σήμερα σε Μυκήνες, Τίρυνθα, Θήβα, Γλα και Αθήνα. Την παράδοση των μυκηναϊκών ακολουθούν οι ακροπόλεις των αρχαίων ελληνικών πόλεων. Καταλαμβάνουν κατά κανόνα την κορυφή φυσικά προστατευμένων λόφων και οχυρώνονται με τείχη.

➤ **Θρησκευτικός τουρισμός**

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση με την θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευνους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

Σε πολλές περιοχές της χώρας, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να συναντήσει, επίσης, κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών, που συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αναδεικνύοντας το σπάνιο ιστορικό και πολιτισμικό παλίμψηστο του ελληνικού χώρου.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

- προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο, επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στον θρησκευτικό χώρο
- τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες

Τα γενεσιουργά αίτια του θρησκευτικού τουρισμού:

- το πανανθρώπινο θρησκευτικό συναίσθημα, το οποίο παρακινεί τους τουρίστες να μεταβαίνουν σε τόπους των θρησκευτικών εκδηλώσεων για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες
- η διασπορά των θρησκευτικών μνημείων-τόπων λατρείας σε διαφορετικούς τόπους από τους τόπους που διαμένουν οι θρησκευόμενοι
- ο χαρακτηρισμός των μεγάλων χριστιανικών γιορτών σαν ημερών αργίας, γεγονός που επιτρέπει στους εργαζόμενους να απομακρύνονται από τις εργασίες τους, όπως και στους γονείς με παιδιά σχολικής ηλικίας
- η επιθυμία επιστροφής στις ρίζες, τάση που τα τελευταία χρόνια συνεχώς ενδυναμώνεται
- η επιθυμία φυγής από τα αστικά κέντρα, η οποία ενισχύεται από την πιεστική, αγχώδη, και κουραστική ζωή της πόλης και από τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις του αστικού περιβάλλοντος¹³.

➤ Τουρισμός υγείας

Τουρισμός υγείας είναι ο τουρισμός όπου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία.

Τα προγράμματα υγείας είναι: διατήρησης, πρόληψης, θεραπείας, ανάρρωσης και αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους/ φυσικές μεθόδους και προγράμματα που σχετίζονται και επηρεάζουν την υγεία, όπως υγιεινής διαβίωσης, υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ψυχικής ισορροπίας, ομορφιάς, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης κτλ.

Τουρισμό υγείας κάνουν οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα υγείας ή που θέλουν να μάθουν να ζουν υγιεινά, αλλά παράλληλα έχουν και τουριστικές ανάγκες και προσπαθούν κατά την διάρκεια των διακοπών τους να επιτύχουν και την καλή αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας και την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών.

Η ημεδαπή πελατεία, που κατά κανόνα κάνει ιαματικό τουρισμό, αποτελείται από άτομα μέσης και τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας και από τους συνοδούς τους.

¹³ Σφακιανάκης, Μ., 2000, *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Έλλην

Για τα άτομα αυτά η ανακούφιση της υγείας τους έχει πρωταρχική σημασία και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών είναι απλή επιβοηθητική.

Στον τουρισμό υγείας ικανοποιούνται και πρόσθετες ανάγκες που έχουν άτομα νεώτερης ηλικίας και μεγαλύτερων σωματικών δυνατοτήτων. Πολλές φορές μάλιστα οι υπόλοιπες ανάγκες πλην αυτών της υγείας, έχουν πρωταρχική σημασία, σε αντίθεση με τον ιαματικό τουρισμό. Στον τουρισμό υγείας επίσης αντιμετωπίζονται ανάγκες που ικανοποιεί η συμβατική ιατρική αλλά οι άνθρωποι που έχουν τις ανάγκες αυτές προτιμούν παράλληλα με την αντιμετώπισή τους να έχουν και τουριστικές δραστηριότητες.

Οι Λουτροπόλεις ή αλλιώς “Πάρκα Υγείας και Αναψυχής” είναι οι μονάδες που συγκροτούν και αναπτύσσουν τον Τουρισμό Υγείας.

Με τον όρο Λουτρόπολη εννοούμε έκταση κατάλληλα χωροθετημένη και εξοπλισμένη με τα αναγκαία δίκτυα υποδομής και τις απαραίτητες υπηρεσίες (θεραπευτικές, εξυπηρετήσεως κ.λ.π.) και στην οποία έκταση γίνεται εκμετάλλευση των επιτόπιων φυσικών πόρων (νερό, κλίμα κ.λ.π.).

Η παρουσία γιατρού, ειδικευμένου προσωπικού, καλαισθησίας των εγκαταστάσεων και οργάνωσης του χώρου με βιβλιοθήκη, οπτικοακουστικά μέσα και επιτραπέζια παιχνίδια, σε συνδυασμό με την οργάνωση κύκλου επιμορφωτικών ομιλιών σε πολιτιστικά θέματα, όπως και για προβλήματα σωματικής και ψυχοκοινωνικής υγείας κρίνονται απαραίτητα.

Οι Λουτροπόλεις ανάλογα με τον φυσικό πόρο που αξιοποιούν διακρίνονται σε Κέντρα Υδροθεραπείας (ιαματικό ή θαλάσσιο νερό) και Κέντρα Κλιματοθεραπείας (κλίμα)

α. Κέντρα Υδροθεραπείας:

Όλες οι κοσμογονίες θεωρούν ότι το νερό είναι η πρώτη ύλη που δημιουργήθηκε και ότι από το νερό με διαδοχικές μεταβολές προήλθαν όλα τα όντα.

Προκειμένου για την οργάνωση των ιαματικών πηγών και την ίδρυση σε αυτές Λουτροπόλεων, προβάλλει το ερώτημα κατά πόσον το ιαματικό νερό έχει θεραπευτικές ιδιότητες.

Είναι γεγονός ότι η σύγχρονη επιστημονική άποψη των ιατρών διχάζεται. Άλλοι αποδέχονται την θεραπευτική δράση και άλλοι την απορρίπτουν. Όλοι όμως συμφωνούν ότι ανακουφίζει από την

Η Υδροθεραπεία γίνεται είτε με ιαματικό νερό είτε με θαλάσσιο.

α.1. Υδροθεραπεία με ιαματικό νερό (Λουτροθεραπεία)

Η θεραπευτική δράση της Υδροθεραπείας βασίζεται σε δύο παράγοντες, στον μηχανικό (υδροστατική πίεση - άνωση) - επιφέροντας χαλάρωση, και στον θερμικό, προκαλώντας τόνωση του κινητικού συστήματος.

Εκτός από τα βασικά μεταλλικά στοιχεία στο ιαματικό νερό εμπεριέχονται και ολιγοστοιχεία (As, Br, J, Fe κ.λ.π.), στα οποία εντάσσονται και τα ραδιενεργά στοιχεία Ra, Th, Rn κ.λ.π. Από αυτά στον οργανισμό εισέρχεται κυρίως το Rn. Η διείσδυση γίνεται με την εισπνοή ή με το θερμό λουτρό, κυρίως όμως με τα λασπόλουτρα.

Στοιχεία που δρουν θετικά στην θεραπευτική αγωγή είναι επίσης η ανάπαυση, η κατάλληλη διαίτα, το ζεστό και ξηρό κλίμα και η ευχάριστη διαμονή.

Το ιαματικό νερό αναβλύζει από Πηγές. Οι περισσότερες Ιαματικές Πηγές της Ελλάδος οφείλονται είτε σε τεκτονικά ρήγματα, τα οποία προκάλεσαν οι μεγάλες καταβυθίσεις της Αιγίδος, είτε στην έντονη ηφαιστειακή ενέργεια, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Στις πηγές που οφείλονται σε τεκτονικά ρήγματα, τα νερά κατεβαίνουν σε μεγάλο βάθος, όπου επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες, προσλαμβάνουν διάφορα στοιχεία μαζί με την θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Η θερμοκρασία αυτή μαζί με τα υπάρχοντα αέρια, δημιουργεί τάση ανόδου του ύδατος δια μέσου των τεκτονικών ρηγμάτων που έχουν σχηματισθεί.

Μια άλλη κατηγορία είναι οι πηγές των οποίων τα νερά εμφανίζονται σε υψηλότερες περιοχές (ορεινές, ημιορεινές) και χωρίς να κατεβαίνουν σε πολύ μεγάλα βάθη, η άνοδος τους γίνεται δια μέσου των ρωγμών που φέρουν τα στρώματα της υπόγειας υδροφορίας.

Οι Ιαματικές πηγές κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με την χημική σύσταση και την θερμοκρασία τους.

Οι κυριότεροι τρόποι χρήσεως του ιαματικού νερού στην Υδροθεραπεία είναι: η Λουτροθεραπεία, η Εισπνοθεραπεία, η Ποσιθεραπεία και η Λασποθεραπεία.

α.2. Υδροθεραπεία με θαλάσσιο νερό (Θαλασσοθεραπεία)

Με τον όρο Θαλασσοθεραπεία εννοούμε την χρησιμοποίηση της ευεργετικής επίδρασης του θαλασσινού περιβάλλοντος (κλίμα, νερό, λάσπη, φύκια κ.λ.π.) για πρόληψη και διατήρηση της υγείας.

Η Θαλασσοθεραπεία ενδείκνυται για:

- - προστασία από ασθένειες του σύγχρονου πολιτισμού, (καρδιαγγειακά νοσήματα, παχυσαρκία, μεταβολικές παθήσεις, άγχος, αϋπνίες, ημικρανίες, ψυχοσωματικές παθήσεις, σύνδρομο υπερκόπωσης, κατάθλιψη κ.λ.π.),
- - ρευματολογικές, ορθοπεδικές, δερματολογικές και νευρολογικές παθήσεις,
- - ανάρρωση,
- - αδυνάτισμα, κυτταρίτιδα και γενικώς
- - Κοσμετολογία, ενώ

αντενδείκνυται δε σε περιπτώσεις:

- - αλλεργίας στο ιώδιο,
- - υπερθυρεοειδισμού,
- - υγρές δερματοπάθειες,
- - καρδιακής ανεπάρκειας.

β. Κέντρα Κλιματοθεραπείας

Η επίδραση των κλιματολογικών παραγόντων στην υγεία του ανθρώπου είναι γενικώς παραδεκτή.

Έχει διαπιστωθεί ότι οι καιρικές μεταβολές επενεργούν στο νευροφυτικό σύστημα και βοηθούν στην ανάπτυξη νόσων ή στην εμφάνιση νοσηρών συμπτωμάτων.

Ένα κλίμα για να δράσει ευεργετικά σε μία νόσο πρέπει να διαθέτει κλιματικούς παράγοντες διάφορους από εκείνους που συνήθως ζει ο ασθενής, έτσι ώστε να δράσει ερεθιστικά ή κατευναστικά.

Οι ασθένειες, των οποίων η αρχική αιτία είναι μικροβιακή ή άλλης φύσεως ή και ακαθόριστη, αλλά η εμφάνιση ή η εξέλιξη τους υπόκειται στις καιρικές μεταβολές, καλούνται μετεωροτρόποι, και τα άτομα μετεωροτρόπα.

Σαν μέτρο για την εκτίμηση ότι ένας τόπος δεν είναι βλαβερός για την υγεία του ανθρώπου είναι το καλούμενο αίσθημα ευεξίας.

➤ Κοινωνικός τουρισμός

Στα πλαίσια του κοινωνικού του έργου ο Οργανισμός Εργατικής Εστίας εφαρμόζει και τον θεσμό του Κοινωνικού Τουρισμού. Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Κοινωνικού Τουρισμού (BITS:Bureau Internationale la Tourisme Social), κοινωνικός τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και διεργασιών που προκύπτουν από την επιδοτούμενη από την πολιτεία, βάσει ορισμένων προγραμμάτων, συμμετοχή στον τουρισμό των κοινωνικών στρωμάτων με χαμηλό εισόδημα.

Ο γενικός χαρακτηρισμός των δικαιούχων του κοινωνικού τουρισμού είναι «κοινωνικά στρώματα με χαμηλά εισοδήματα» (ορισμός BITS) ή «ομάδες ατόμων που για διάφορες αιτίες, αλλά κυρίως για κοινωνικούς λόγους και για λόγους υγείας, έχουν δυσκολίες να κάνουν διακοπές» (ορισμός της Ε.Ε.) Κάτω από αυτούς τους χαρακτηρισμούς μπορούν να υπαχθούν διάφορες κατηγορίες ατόμων, όπως:

- ❑ εργαζόμενοι και συνταξιούχοι με χαμηλό εισόδημα
- ❑ άνεργοι
- ❑ άτομα με ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων και των υπερηλίκων
- ❑ πολύτεκνοι των οποίων το εισόδημα είναι συνήθως ανεπαρκές λόγω των μεγάλων οικογενειακών δαπανών
- ❑ πολιτικοί πρόσφυγες, αγρότες και αγρότισσες των οποίων η πρόσβαση στον τουρισμό είναι δύσκολη ή δεν έχουν την απαιτούμενη πληροφόρηση και εμπειρία
- ❑ ανύπαντρες μητέρες και γυναίκες ή άντρες εν χηρεία που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα
- ❑ η νεολαία, για τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, που δεν έχει δικό της εισόδημα και αντιμετωπίζει δαπάνες σπουδών

- οι ασφαλισμένοι του ΙΚΑ, για τα προγράμματα της Εργατικής Εστίας, που κατά κανόνα είναι χαμηλόμισθοι και χαμηλοσυνταξιούχοι¹⁴.

Σκοπός του θεσμού αυτού είναι να δώσει τη δυνατότητα στους εργαζόμενους, συνταξιούχους και στα προστατευόμενα μέλη τους, να πραγματοποιήσουν διακοπές σε τουριστικά καταλύματα της χώρας μας με μικρή οικονομική συμμετοχή.

Το πρόγραμμα προβλέπει 8ήμερες διακοπές (7 διανυκτερεύσεις) σε ξενοδοχεία, κάμπινγκ, ενοικιαζόμενα δωμάτια - διαμερίσματα και τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες - επαύλεις που συμμετέχουν σ' αυτό, με παροχή ημιδιατροφής ή πρωινού ή μόνο με διανυκτέρευση (χωρίς πρωινό), με έκπτωση στο βραδινό φαγητό και μειωμένο εισιτήριο στα μέσα μεταφοράς (πλοίο - λεωφορείο – τρένο –αεροπλάνο). Ο δικαιούχος είτε για ημιδιατροφή, είτε για πρωινό, είτε για διανυκτέρευση (χωρίς πρωινό) καταβάλλει τα ποσά - κατ' άτομο την ημέρα , όπως αναγράφονται αναλυτικά στον ένθετο πίνακα με τα καταλύματα¹⁵.

Διευκρινίζεται, ότι στο ποσό συμμετοχής του δικαιούχου συμπεριλαμβάνονται όλες οι νόμιμες επιβαρύνσεις (ΦΠΑ κ.λπ.).

ΜΟΡΦΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	ΜΕ ΗΜΙΔΙΑΤΡΟΦΗ (πρωινό, γεύμα ή δείπνο)	ΜΕ ΠΡΩΙΝΟ	ΜΕ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΗ (χωρίς πρωινό)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ			
Ξενοδοχεία & Επιπλωμένα Διαμ/τα 5 αστέρων(*****)	27,30	14,70	13,60
Ξενοδοχεία & Επιπλωμένα Διαμ/τα 4 αστέρων(****)	22,40	13,80	12,60
Ξενοδοχεία & Επιπλωμένα Διαμ/τα 3 αστέρων(***)	17,40	13,40	11,20
Ξενοδοχεία & Επιπλωμένα Διαμ/τα 2	15,80	12,80	10,10

¹⁴ Σφακιανάκης, Μ., 2000, *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Έλλην

¹⁵ Κοινωνικός τουρισμός, 2009, ανακτημένο από: http://www.oee.gr/docs/dieukriniseis_KT_2008.pdf

αστέρων(**)			
Ξενοδοχεία & Επιπλωμένα Διαμ/τα 1 αστέρος(*)	13,20	11,35	8,80
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ			
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3 & 4 κλειδιών	16,50	12,20	10,25
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2 κλειδιών	14,70	11,50	9,75
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ			
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3 & 4 κλειδιών	15,80	11,70	10,10
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2 κλειδιών	14,30	11,20	9,60
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ			
Α' τάξης	22,40	13,80	12,60
Β' τάξης	16,30	13,40	11,20
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΕΣ	15,80	11,70	10,10
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ – ΕΠΑΥΛΕΙΣ			
ΚΑΜΠΙΝΓΚ			
α) Με ιδιόκτητη σκηνή ή τροχόσπιτο	12,75		
β) με ενοικίαση σκηνής	13,40		
γ) Σε οικίσκο με κοινόχρηστο W.C.	13,80		
δ) Σε οικίσκο με ιδιωτικό W.C.	14,30		

Τα καταλύματα με δυναμικότητα μέχρι 100 κλινών υποχρεούνται να διαθέτουν τουλάχιστον το 30% αυτών, ενώ αντίστοιχα με δυναμικότητα άνω των 100 κλινών να διαθέτουν το 40% αυτών σε Κοινωνικούς Τουρίστες, βάσει της σύμβασης που έχουν υπογράψει με τον Οργανισμό, κατά την διάρκεια του καλοκαιριού και των εορτών.

Δεν επιτρέπεται διάθεση δωματίων χωρίς ατομικό λουτρό και γενικώς προβληματικών (π.χ. υπογείων, χωρίς επαρκή φωτισμό ή αερισμό κ.λπ.).

Για την εξασφάλιση της κράτησης μονόκλινου, δίκλινου, τρίκλινου δωματίου ο δικαιούχος θα αποστέλλει προκαταβολή με ταχυδρομική ή τραπεζική επιταγή, με

μήνυμα για τον παραλήπτη επιχειρηματία, στο οποίο θα αναγράφονται: το ποσό, το ονομ/μο του αποστολέα - Κοινωνικού Τουρίστα, καθώς και το ονοματεπώνυμο του επιχειρηματία ή ο τίτλος της επιχείρησης, οι ημερομηνίες και τα δωμάτια κράτησης (π.χ. 1 μονόκλινο, 2 δίκλινα κ.λπ). Σε περίπτωση που ο δικαιούχος Δελτίου Κοινωνικού Τουρισμού παραδώσει την προκαταβολή απ' ευθείας στον εκπρόσωπο του τουριστικού καταλύματος, θα παραλαμβάνει γι' αυτό απόδειξη.

Στην περίπτωση που ο δικαιούχος επιθυμεί να προστεθεί τέταρτη κλίνη στο δωμάτιό του, επειδή έχει ανήλικο παιδί θα το δηλώνει με Υπεύθυνη Δήλωση του Ν.1599/86, την οποία και θα παραδίδει στον εκπρόσωπο του καταλύματος.

Το ποσό της προκαταβολής για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν: α) με ημιδιατροφή είναι 35,00 € κατ' άτομο, β) με πρωινό είναι 29,00 € κατ άτομο, γ) μόνο με διανυκτέρευση (χωρίς πρωινό) είναι 20,00 € κατ άτομο και δ) για τα κάμπινγκ είναι 15,00 € κατ άτομο.

Το ποσό της προκαταβολής θα συμψηφίζεται ή θα επιστρέφεται από τον επιχειρηματία στον Κοινωνικό Τουρίστα με την αναχώρησή του από το κατάλυμα στην περίπτωση που η συμμετοχή είναι μικρότερη ή δεν προβλέπεται.

Σε περίπτωση που το συνολικό ποσό, που προκύπτει από την άθροιση του ποσού της επιδότησης και του ποσού της συμμετοχής του Κοινωνικού Τουρίστα, υπερβαίνει το αναγραφόμενο ποσό στην Υπεύθυνη Δήλωση Τιμών του καταλύματος τη συγκεκριμένη περίοδο διαμονής, τότε το επιπλέον ποσό θα αφαιρείται από το ποσό συμμετοχής του Κοινωνικού Τουρίστα.

Παρακάτω θα παραθέσουμε ένα παράδειγμα κοινωνικού τουρισμού που εφαρμόστηκε το 1999. Τη χρονιά εκείνη ο Ε.Ο.Τ. εφάρμοσε πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμού για τους νομούς Θεσπρωτίας, Λάρισας, Πιερίας, Θεσσαλονίκης, Πρέβεζας, Καβάλας και Μαγνησίας, εκτός του νησιωτικού συμπλέγματος των Σποράδων (Σκιάθος, Σκόπελος, Αλόνησος). Δικαιούχοι του προγράμματος ήταν μισθωτοί και συνταξιούχοι του Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα, άνεργοι και άτομα με ειδικές ανάγκες, ανεξαρτήτως φορολογητέου εισοδήματος.

Η ημερήσια επιδότηση του Ε.Ο.Τ. ανήλθε σε 3.000 δρχ (~10€) για τα ξενοδοχεία και 700 δρχ. (~2€) για τα campings. Ειδικά για το νομό Πιερίας, η επιδότηση ήταν 4.000 δρχ (~12€) και 1000 δρχ (~3 €), αντίστοιχα. Η διάρκεια των διακοπών ορίστηκε στις 5-7 διανυκτερεύσεις, ενώ η παροχή περιέλαβε και εκπτώσεις 20-30% στα μέσα μεταφοράς (ΟΣΕ και ΚΤΕΛ).

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν και 27 τουριστικά γραφεία με την προϋπόθεση ότι εκτελούν πακέτα οργανωμένων διακοπών για τους προαναφερθέντες νομούς. Ακόμη συμμετείχαν 263 ξενοδοχεία, 510 επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και 21 campings. Η διασπορά τους στους 7 νομούς έχει ως εξής:

Νομοί	Ξενοδοχεία	Ενοικ. Διαμερ.	Campings
Θεσπρωτίας	9	35	-
Μαγνησίας	78	25	1
Λάρισας	10	37	2
Πιερίας	97	280	16
Πρέβεζας	7	28	1
Θεσσαλονίκης	10 (κατ. Β' ως Δ')	41	-
Καβάλας	52 (31 στη Θάσο)	64 (όλα στη Θάσο)	1 (στη Θάσο)

Μια διαπίστωση που προκύπτει από τα παραπάνω είναι ότι ο νομός Πιερίας συμμετέχει με το μεγαλύτερο αριθμό καταλυμάτων (393) που είναι περίπου το μισό του συνόλου των καταλυμάτων (794), με δεύτερο το νομό Καβάλας (117 επιχειρήσεις, σχεδόν το 15% του συνόλου). Οι δύο αυτοί νομοί συγκεντρώνουν περίπου το 64% του συνόλου των καταλυμάτων στους 7 νομούς.

Ο Ε.Ο.Τ. και η τοπική αυτοδιοίκηση θέλησαν να ενισχύσουν τον τουρισμό περιοχών που επλήγησαν από τα γεγονότα του Κοσσυφοπεδίου (ιδιαίτερα η Πιερία), δηλαδή να ισοφαρίσουν τη ζημιά από τη μείωση του εισερχόμενου τουρισμού με την αύξηση του εσωτερικού τουρισμού. Πρωτεύον μέλημα των ιθυνόντων φαίνεται να είναι και η χρονική αποκέντρωση των διακοπών των δικαιούχων με την επιλογή νομών που έχουν τουριστική κίνηση όλο το χρόνο, όπως η Μαγνησία με το Πήλιο.

Ενθαρρυντική αν και μικρή είναι η συμμετοχή νομών της φτωχής Ηπείρου (Θεσπρωτία και Πρέβεζα), ενώ εύκολα δεν συμμετέχουν επιχειρήσεις περιοχών κατεξοχήν τουριστικών, όπως είναι η Κέρκυρα, τα Δωδεκάνησα, η Χαλκιδική, οι Κυκλάδες και η Κρήτη.

Τα βασικότερα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο κοινωνικός τουρισμός ως μορφή του σύγχρονου πολιτισμού είναι:

- Η ενίσχυση του εσωτερικού τουρισμού, ο οποίος σήμερα πάσχει. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην ύπαρξη ενός μοντέλου ελληνικών διακοπών (ολιγομερή επίσκεψη στον χώρο καταγωγής: χωριό ή πόλη της περιφέρειας), καθώς και στη συνήθεια μεγάλου αριθμού Ελλήνων να κάνουν κρατήσεις τις τελευταίας στιγμής ή να ταξιδεύουν μεμονωμένα, με αποτέλεσμα να θίγονται από τις διαφορές στις τιμές των ξενοδοχείων και να επιλέγουν τις διακοπές στο χωριό ή στο εξοχικό σπίτι.
- Ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας του κοινωνικού τουρισμού
- Η άμβλυνση της εποχικότητας με όλα τα οφέλη που αυτή αποφέρει: οικονομικά οφέλη για τους επιχειρηματίες, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη για τους απασχολούμενους με τις τοπικές κοινωνίες με τη μείωση της ανεργίας, καλύτερη εκμετάλλευση της υπάρχουσας υποδομής, χρονική αποκέντρωση των διακοπών των δικαιούχων κλπ.

Κατά τα τελευταία χρόνια που εφαρμόστηκαν προγράμματα κοινωνικού τουρισμού στην Ελλάδα, παρουσιάστηκε μία σειρά προβλημάτων που είχαν να κάνουν είτε με τα προγράμματα αυτά καθαυτά και τους φορείς που το ασκούσαν, είτε με την ευρύτερη κυβερνητική τουριστική πολιτική αυτών των ετών. Συγκεκριμένα:

- Δημιουργήθηκαν προστριβές μεταξύ των φορέων του κοινωνικού τουρισμού (Ε.Ο.Τ., Εργατική Εστία, κλπ.) και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (κυρίως των ξενοδόχων), ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του θεσμού.
- Τα προγράμματα αυτά απορρόφησαν κονδύλια από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, που κανονικά θα είχαν διατεθεί αλλού κατά τη συνήθη πρακτική στην Ελλάδα, τα άτομα που ενισχύθηκαν δεν ήταν αυτά που είχαν πραγματικά ανάγκη, είτε γιατί λόγω φοροδιαφυγής το δηλωθέν τους εισόδημα δεν ήταν πραγματικό, είτε γιατί λόγω κομματικών διασυνδέσεων εμφανίσθηκαν ως δικαιούχοι στη θέση των πραγματικών δικαιούχων.

- Κατά συνήθη ελληνική πρακτική πάλι, υπήρξαν προστριβές και αλληλοκατηγορίες μεταξύ των κυβερνήσεων για διασπάθιση του δημοσίου χρήματος, αν και όμοια προβλήματα αντιμετώπισε και η Αγγλία με τις κυβερνήσεις Εργατικών και Συντηρητικών.

Τα παραπάνω προβλήματα δείχνουν καθαρά ότι δεν υπήρξε ένας ενιαίος και μακροχρόνιος σχεδιασμός από την πλευρά της πολιτείας στο θέμα του κοινωνικού τουρισμού, αφού δεν ενισχύθηκε σημαντικά ο εσωτερικός τουρισμός, δεν αντιμετωπίστηκε επαρκώς το πρόβλημα της εποχικότητας και δεν επιτεύχθηκε οικονομική αυτοδυναμία των προγραμμάτων.

Η μελλοντική προοπτική ανάπτυξης του κοινωνικού τουρισμού στην Ελλάδα περνάει μέσα από την αξιοποίηση της διεθνούς ζήτησης. Η Ελλάδα έχει πράγματι τη δυνατότητα να προσελκύσει αλλοδαπούς τουρίστες με προγράμματα κοινωνικού τουρισμού εκμεταλλευόμενη και άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο θεραπευτικός τουρισμός με τις δεκάδες ιαματικές πηγές που βρίσκονται στον ελλαδικό χώρο.

Βεβαίως, τα παραπάνω προϋποθέτουν την χάραξη πολιτικής μακροπρόθεσμα, με δεδομένη στρατηγική προβολής στο εξωτερικό καθώς και μόνιμη διαδικασία χρηματοδότησης για τα προγράμματα αυτά. Η εμπειρία στον κοινωνικό τουρισμό ως μέρος του εσωτερικού τουρισμού και οι πολλές δυνατότητες της Ελλάδας ως τουριστικός προορισμός, προδιαγράφουν το μέλλον ευνοϊκά.

➤ **Αθλητικός τουρισμός**

Ο αθλητικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας οι τουρίστες ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται και συγκεκριμένα επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα. Η μορφή αυτή του τουρισμού ονομάζεται ειδικότερα αθλητικός τουρισμός ανάπαυσης ή αναψυχής.

Όταν οι ασχολούμενοι με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, βοηθητικό προσωπικό, οπαδοί) ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν σε αθλητικούς αγώνες, αλλά προ, ενδιάμεσα και μετά τους αγώνες αναπτύσσουν τουριστικές δραστηριότητες, τότε προκύπτει η εναλλακτική μορφή του αθλητικού τουρισμού επιδόσεων ή άμιλλας.

Ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων ή σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού, που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας των τουριστών,

στην προσπάθειά τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν τους, αξιοποιώντας έτσι την τουριστική περίοδο και προσελκύοντας διάφορες κατηγορίες τουριστών.

Η τουριστική αυτή μορφή καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια, σε ορεινές περιοχές, σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως είναι οι χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0^ο Κελσίου ή και κάτω από αυτούς, πολύ χιόνι, κλπ.

Τα άτομα που επιλέγουν να κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό, συνδέονται αποκλειστικά με χειμερινά σπορ και άλλες συναφείς δραστηριότητες και ουσιαστικά είναι τα άτομα που κάνουν στα χιονοδρομικά κέντρα.

Άλλη μορφή αθλητικού τουρισμού είναι ο χιονοδρομικός. Ο χιονοδρομικός τουρισμός είναι εκείνη η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά τη διάρκεια της οποίας, η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι οι χιονοδρομίες.

Συχνά, αλλά όχι σωστά, ο χιονοδρομικός τουρισμός αναφέρεται σαν χειμερινός ή ορεινός τουρισμός. Είναι πράγματι και χειμερινός και ορεινός, όμως αυτά είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά του και όχι αυτή καθ' αυτή η κατηγορία. Γιατί υπάρχουν και άλλες μορφές τουρισμού που είναι χειμερινές ή ορεινές, όπως ο τουρισμός παραχείμασης ή ο ορειβατικός τουρισμός.¹⁶

➤ Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια νέα μορφή πολιτιστικο-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος.

Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του. Μεμονωμένες περιπτώσεις ανάδειξης και αξιοποίησης γεωλογικών μνημείων υπάρχουν σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κυριότερο παράδειγμα γεωτουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτελεί το απολιθωμένο δάσος Λέσβου και οι

¹⁶ Παυλόπουλος Π., 2001, «Ο Χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα», Ινστιτούτο Τουριστικών Μελετών

πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτό, από το μουσείο Φυσικής Ιστορίας της περιοχής (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συνεδρίων κ.τ.λ.)¹⁷.

Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τις θετικές επιδράσεις του γεωτουρισμού στην περιφερειακή αναπτυξιακή διαδικασία (αύξηση εισοδημάτων, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, συγκράτηση του πληθυσμού, προσέλκυση επιστημονικού ενδιαφέροντος).

Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης- εκπαίδευσης κ.τ.λ.) καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων (ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κ.τ.λ.). Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστάθηκε το δίκτυο ευρωπαϊκών γεωπάρκων, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα.

➤ Περιπατητικός Τουρισμός

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας.

Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους.

Η πεζοπορία γίνεται σε βατές λοφώδεις και ημιορεινές περιοχές με σκοπό την ήπια σωματική άθληση μέσα σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον και με τη δυνατότητα περιήγησης και επίσκεψης αξιοθέατων περιοχών που βρίσκονται κοντά στα μονοπάτια της πεζοπορίας.

Ο περιπατητικός τουρισμός αλληλοσυνδέεται σε πολλές περιπτώσεις με τον οικοτουρισμό. Η βασική διαφορά των δύο έγκειται στο ότι ο οικοτουρισμός προϋποθέτει τη συμμετοχή του επισκέπτη για τη διατήρηση του τοπίου και της οικολογικής ισορροπίας, ενώ ο περιπατητικός τουρισμός όχι.

¹⁷ Ηγουμενάκης, Ν., & Κ. Κραβαρίτης, & Π. Λύτρας, 1998, *Εισαγωγή στον τουρισμό*, INTERBOOKS

Η Ελλάδα άργησε να δημιουργήσει ολοκληρωμένο δίκτυο αυτοκινητοδρόμων, πέραν των βασικών οδικών αρτηριών που διέσχιζαν τη χώρα. Μέχρι τότε, η επικοινωνία πραγματοποιούταν, κυρίως, μέσω των μονοπατιών, τα οποία οι γεροντότεροι κάτοικοι των ορεινών χωριών αναφέρουν ακόμα σαν «δημοσιά» (δημόσιος, κεντρικός δρόμος), διότι γι' αυτούς αποτελούσε τη σημαντικότερη οδική πρόσβαση.

Παρόλο που κάποια από τα παλιά μονοπάτια και τα πετρόκτιστα καλντερίμια, αληθινά έργα τέχνης, έχουν γίνει

ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι, τα περισσότερα από αυτά ξεγλιστρούν ανάμεσα στους δρόμους και συνεχίζουν να υπάρχουν και να διατρέχουν βουνά, λόγγους και χαράδρες. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, με διάφορες χρηματοδοτήσεις και από ποικίλους φορείς (δήμους ορειβατικούς συλλόγους, ιδιώτες κ.α.) συντηρήθηκαν, αναβίωσαν και σηματοδοτήθηκαν μεγάλα τμήματά τους σε όλη την Ελλάδα, δημιουργώντας ένα ευρύ δίκτυο συνολικού μήκους, περίπου, 3.500 χλμ.

2.3. ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας όταν πρωτοεμφανίστηκε είχε περιβαλλοντικές διαστάσεις και άμεση σχέση με τον μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή χωρίς να υπάρχουν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Αργότερα η έννοια της φέρουσας ικανότητας έγινε πιο γενική και ενσωματώθηκαν σε αυτήν και άλλοι παράγοντες όπως κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτιστικοί καθότι και αυτοί δέχονται σημαντικές επιρροές από τον τουρισμό.

Σε ότι έχει να κάνει με την οικονομική διάσταση της φέρουσας ικανότητας είναι αποδεκτό πως μια περιοχή μπορεί να απορροφήσει τουριστικές δραστηριότητες τόσες ώστε να μην επηρεάζονται αρνητικά επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες.

Σχετικά με την κοινωνική διάσταση αυτή έχει να κάνει με το αν η φέρουσα ικανότητα μπορεί να οριστεί ως το επίπεδο εκείνο στο οποίο η τοπική κοινωνία μπορεί να μην ανέχεται την παρουσία τουριστών¹⁸.

¹⁸ Mathieson, A., & Wall, G., 1982, *Tourism: economic, physical and social impact*, Longman Scientific

Ο Inskeep¹⁹ το 1998 προσέθεσε στην φέρουσα ικανότητα την αρνητική επίπτωση που μπορεί να επιφέρει ο πλεονάζων τουρισμός στην κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον.

Οι ορισμοί για την φέρουσα ικανότητα ήταν πάρα πολλοί και αυτός που τελικά έγινε αποδεκτός ανέφερε ότι η φέρουσα ικανότητα αντιπροσωπεύει τον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να επισκέπτονται μια περιοχή χωρίς να δημιουργούν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική ζωή των κατοίκων.

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας είναι εύκολο να εφαρμοστεί μόνο σε νέους τουριστικούς προορισμούς όπου ο μαζικός τουρισμός δεν έχει δημιουργήσει έντονες αρνητικές επιπτώσεις.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που εμφανίζει η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει να κάνει με τον τρόπο υπολογισμού της αφού δεν μπορεί να προσδιοριστεί ένα μέτρο το οποίο θα μπορεί να εκτιμά το μέγεθος των επιπτώσεων του τουρισμού.

Παράλληλα δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός του μέγιστου αριθμού τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή και η εποχικότητα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο εκτίμησης της φέρουσας ικανότητας λόγω του ότι ο συνωστισμός και οι μέγιστοι αριθμοί συγκέντρωσης εμφανίζονται για ένα μικρό χρονικό διάστημα μέσα στο χρόνο²⁰.

Η επέκταση του ορισμού της φέρουσας ικανότητας πέρα από την περιβαλλοντική διάσταση οδήγησε στην υιοθέτηση της έννοιας του βιώσιμου τουρισμού. Η πιο σημαντική διαφορά ανάμεσα στον βιώσιμο τουρισμό και στην φέρουσα ικανότητα είναι ότι στο βιώσιμο τουρισμό δεν υπάρχουν όρια που δεν πρέπει να υπερβεί η τουριστική ανάπτυξη, αλλά υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια ανάπτυξης και αναβάθμισης των οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών επιδόσεων της χώρας.

¹⁹ Inskeep, E., 1991, *Tourism Planning: An integrated and sustainable approach*, Van Nostrand Reinhold

²⁰ Σπιλάνης, Γ., & Βαγιάννη, Λ., 2004, «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα», Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης

Ο βιώσιμος τουρισμός είναι η προσπάθεια απομάκρυνσης του συμβατικού ή μαζικού τουρισμού και προσπάθεια βελτίωσης της κατάστασης μιας περιοχής σε σχέση με το πώς ήταν κατά την διάρκεια του μαζικού τουρισμού.

Ο βιώσιμος τουρισμός ως έννοια και πρακτική είναι πιο αποτελεσματικός σε σχέση με την φέρουσα ικανότητα λόγω του ότι δεν προσκρούει στα υπάρχοντα προβλήματα και βελτιώνει την υπάρχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος και της κοινωνίας γενικότερα χωρίς να ξεπερνά τα όρια όπως γίνεται στην περίπτωση της φέρουσας ικανότητας ²¹.

²¹ Σπιλάνης, Γ., &, Βαγιάννη, Λ., 2004, «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα», Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης

2.4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ- ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ, ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι θετικές επιδράσεις της ανάπτυξης των διαφόρων μορφών του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, περιβαλλοντικό επίπεδο της χώρας.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό είναι καθοριστικό για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών. Μπορεί να ενεργοποιήσει άμεσα θέσεις εργασίας μέσω ξενοδοχείων, εστιατορίων, πωλήσεων αναμνηστικών αντικειμένων αλλά και έμμεσα με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται από τις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό.

Ακόμα, αναπτύσσεται συνήθως από τον τοπικό πληθυσμό δημιουργώντας συμπληρωματικά εισοδήματα για τις οικογένειες και συγκρατώντας τον κόσμο στις εστίες του. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση.

Η συμπληρωματικότητα του εισοδήματος αποτελεί θεμελιακό στοιχείο και εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός»²². Δεν αποτελεί τουριστική δραστηριότητα που θα υποκαταστήσει την ήδη υπάρχουσα απασχόληση του ντόπιου πληθυσμού, αλλά –αντιθέτως- είναι αυτός που θα την στηρίξει και θα την ενισχύσει. Αυτό σημαίνει μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα και βελτίωση των όρων ζωής.

Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλει τα μέγιστα στην τοπική, περιφερειακή ανάπτυξη αφού η ύπαρξη του συντελεί στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, μέσω της δημιουργίας της απαραίτητης τουριστικής υποδομής ήπιας κλίμακας, η οποία εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον. Αναπτυξιακά έργα

²² Ρίγγας, Χ., 2003, *Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, ΤΕΙ Κρήτης

υποδομής και ανωδομής, που πιθανά να καθυστερούσαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα, υλοποιούνται εξαιτίας της τουριστικής

ανάπτυξης.

Σ' αυτά τα έργα περιλαμβάνονται βελτιώσεις σε θέματα υγιεινής και συγκοινωνιών, δίκτυα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, παροχής τηλεπικοινωνιών, νέες αθλητικές και αναψυχικές εγκαταστάσεις, εστιατόρια, δημόσιοι χώροι, καθώς και μία μαζική εισροή καλύτερης ποιότητας αγαθών και ειδών διατροφής.

Η περιφερειακή ανάπτυξη συνδυάζεται με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η επαφή του τουρίστα-επισκέπτη με τα οικοσυστήματα εντείνει την οικολογική συνείδηση και ευαισθητοποίηση με σκοπό την ενεργό συμμετοχή του στην προστασία της φύσης.

Η εκμετάλλευση του πλούτου της περιοχής γίνεται από τους ντόπιους επιχειρηματίες, που δεν παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά. Έτσι δίνεται η ευκαιρία στην τοπική κοινωνία να αναπτύξει και να διατηρήσει τη λαογραφία, την τοπική αρχιτεκτονική, να αναβιώσει εργασίες και τέχνες ξεχασμένες για να παράγει παραδοσιακά προϊόντα, τοπικά έθιμα και να οργανώσει πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Όλα αυτά συντηρούν και δεν αλλοιώνουν το χαρακτήρα της περιοχής, αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα και την μοναδικότητα του κάθε τόπου. Θεωρητικά ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που στην ιδανική περίπτωση ισοκατανέμει τους τουρίστες και το σύνολο της τουριστικής δραστηριότητας σε όλους τους μήνες του έτους αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας και τη διαφοροποίηση των τουριστικών περιόδων, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού. Αποτελεί λύση για την αποκέντρωση του τουριστικού κυκλώματος, καταργεί την τοπική και χρονική υπερσυγκέντρωση τουριστών, αλλά και για την μείωση του κοινωνικού κόστους ανάπτυξης του τουρισμού αστικών περιοχών που έχει επιφέρει ο μαζικός τουρισμός.

Ακόμα, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί πηγή εσόδων για την ελληνική οικονομία. Οι κύριες θετικές οικονομικές επιδράσεις σχετίζονται με κέρδη συναλλάγματος και τις συνεισφορές στα κρατικά έσοδα²³.

Οι τουριστικές δαπάνες, η εξαγωγή και εισαγωγή σχετιζόμενων αγαθών και υπηρεσιών επιφέρουν έσοδα στην οικονομία της Ελλάδας που φιλοξενεί τους τουρίστες. Άλλα κρατικά έσοδα από την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως άμεσες και έμμεσες εισφορές. Στις άμεσες εισφορές περιλαμβάνονται οι φόροι σε εισοδήματα που προέρχονται από τουριστική απασχόληση, από τουριστικές επιχειρήσεις και από άμεσες χρεώσεις σε τουρίστες, όπως ο οικολογικός φόρος ή οι φόροι αναχώρησης.

Οι έμμεσες εισφορές προκύπτουν από φόρους και δασμούς σε αγαθά και υπηρεσίες προς τους τουρίστες, όπως για παράδειγμα φόρους για αναμνηστικά αντικείμενα, αλκοολούχα ποτά, εστιατόρια κ.λ.π.

Τα ταξίδια φέρνουν τους ανθρώπους, διαφορετικών πολιτισμών, σε επαφή μεταξύ τους. Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να δημιουργηθεί σιωπηρά ένα κλίμα κατανόησης ανάμεσα στους ανθρώπους και στους πολιτισμούς και να προωθηθούν πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στους «φιλοξενούμενους» και τους «οικοδεσπότες».

Με τον τρόπο αυτό, αυξάνονται οι πιθανότητες για τους ανθρώπους να αναπτύξουν αμοιβαία συμπάθεια και κατανόηση και να μειωθούν οι προκαταλήψεις. Έτσι, ο εναλλακτικός τουρισμός λειτουργεί κι αυτός ως μέσο για τη διατήρηση της ειρήνης²⁴.

²³ Τσάρτας., Π., 1993, *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα

²⁴ Τσάρτας., Π., 1993, *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα

2.5. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ / ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΑ-ΕΠΙΣΚΕΠΤΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο είδος τουρισμού στην Ελλάδα και ασκεί μεγάλη γοητεία ιδιαίτερα στους κατοίκους των μεγαλουπόλεων. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων πόλεων δημιουργούν στους ανθρώπους έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στην φύση για να απολαύσουν την γαλήνη, την ησυχία αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που τους.

Ο επισκέπτης αποφεύγει τον συνωστισμό, το θόρυβο, την αισχροκέρδεια των ανεπτυγμένων και ήδη κορεσμένων τουριστικών περιοχών με στόχο την ψυχολογική του ικανοποίηση και να περάσει ένα ευχάριστο «διάλειμμα» από το άγχος, το στρες και τους έντονους και γρήγορους ρυθμούς της πόλης.

Κυρίως όμως μπορεί να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη «φιλοξενία» και την αυθόρμητη καλοσυνάτη συμπεριφορά των κατοίκων του τόπου προορισμού²⁵. Έρχεται σε γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του τόπου που επισκέπτεται. Ο τουρίστας έρχεται σε στενή επαφή με το περιβάλλον και με δραστηριότητες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί, να αθληθεί και νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι:

- Αγροτικές δραστηριότητες, όπως μάζεμα ελιάς, μανιταριών
- Οικοτουρισμό, όπως παρατήρηση φυτών και ζώων, υδροβιότοπων
- Αθλητικές δραστηριότητες, όπως ποδηλασία, ιππασία, τένις
- Πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως παρακολούθηση φεστιβάλ, επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μοναστήρια
- Μαθήματα, όπως αργαλειού, παραδοσιακής μαγειρικής

²⁵ Τσάρτας., Π., 1993, *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα

Ο εναλλακτικός τουρισμός απευθύνεται και σε άτομα, τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στον εαυτό τους τις διακοπές που επιθυμούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί τόσο ο κοινωνικός τουρισμός όσο και ο τουρισμός υγείας. Άτομα που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και άτομα της τρίτης ηλικίας μπορούν να απολαύσουν ένα τουριστικό πακέτο διακοπών²⁶.

2.6. ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Όταν η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξη του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις περιφερειακές περιοχές εις βάρος της ζωής της υπαίθρου. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται, για παράδειγμα οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των περιοχών, στις περιπτώσεις που ο εναλλακτικός τουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά «πρότυπα» των περασμένων δεκαετιών (πρότυπα του μαζικού τουρισμού).
- Στον κίνδυνο αλλοίωσης οικοσυστημάτων, υδροβιότοπων και γενικά οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.
- Στον κίνδυνο υπερσυγκέντρωσης τουριστών-επισκεπτών σε μία περιοχή με δυσμενή αποτελέσματα, όπως ρύπανση του περιβάλλοντος (γη, νερό, ατμόσφαιρα), ηχορύπανση.

²⁶ Τσάρτας., Π., 1993, *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα

- Στην αύξηση της εγκληματικότητας, σε μερικές περιπτώσεις παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα, συνήθως κλοπές, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης σε μία περιοχή κι αυτό γιατί οι τουρίστες συγκριτικά με τους κατοίκους είναι άτομα με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο.

Κάθε τουριστική ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνει το σημείο ισορροπίας, ανάμεσα στις ανάγκες και παροχές των επισκεπτών και του οφέλους των ατόμων που αναπτύσσουν τον εναλλακτικό τουρισμό και να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας (όχι υπερσυγκεντρώσεις).

Κάθε μορφή βιομηχανοποίησης κυρίως από τους τουριστικούς επιχειρηματίες, οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος κι όχι για την «σωστή» ανάπτυξή του και η εμπορευματοποίηση των προϊόντων οδηγούν στον εκφυλισμό του εναλλακτικού τουρισμού²⁷.

²⁷ Τσάρτας., Π., 1993, *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Τα τελευταία έτη μια καινούρια λέξη αναφέρεται όλο και συχνότερα όχι μόνο από τους ειδικούς επιστήμονες που ασχολούνται με την μελέτη της φύσης αλλά και από τους δημοσιογράφους, οικονομολόγους, πολιτικούς, κλπ. Η λέξη αυτή είναι αειφορία ή αειφορικός ως επίθετο.

Ο όρος αειφορία εμφανίζεται για πρώτη φορά στη γερμανόφωνη δασική βιβλιογραφία στις αρχές του 18^{ου} αιώνα ως “Nach- haltigkeit” ουσιαστικό και ως “nachhaltig” επίθετο ή επίρρημα (οικονομική δασοκομία- οδηγία για καλλιέργεια αγρίων δένδρων). Ως δασικός όρος καθιερώθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα από τους Hartig, Karstrofer, κλπ και είχε την έννοια της επιδίωξης μιας διηνεκούς μέγιστης προσφοράς υλικών και μη υλικών αγαθών από το δάσος. Στα ελληνικά αποδόθηκε ο όρος ως «διηνέκεια των καρπώσεων» ή ως αειφορία ή αειφορική κάρπωση.

Με τη πάροδο του χρόνου η λέξη αειφορία έχασε την έννοια του ειδικού επιστημονικού της όρου και απέκτησε την έννοια της λέξης- κλειδί με την επαναδιατύπωση της αειφορικής αρχής, κατά την οποία η αειφορία δεν σημαίνει μόνο τη διαρκή, σταθερή και σύμμετρη παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών και επιδράσεων αλλά κυρίως τη διατήρηση του δάσους ως ενός, λειτουργικού συστήματος. Για την τήρηση της αρχής της αειφορίας είναι απαραίτητη η τήρηση δύο άλλων αρχών, της διατήρησης του δάσους και της διατήρησης της παραγωγικότητας του εδάφους. Έτσι η αειφορία μετατρέπεται σε αρχή διαχείρισης και βρίσκει εφαρμογή όχι μόνο στα δασικά οικοσυστήματα, αλλά και σε όλα τα φυσικά οικοσυστήματα και τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους.

Είναι αυτονόητο ότι, όπως συμβαίνει και με το δάσος για να τηρηθεί η αρχή της αειφορίας στη διαχείριση ενός οικοσυστήματος θα πρέπει να διατηρηθούν η αρχή της διατήρησης του οικοσυστήματος ως λειτουργικού συστήματος και η αρχή της παραγωγικότητας του βιοτόπου. Για να εφαρμοστεί η αρχή της αειφορίας σε ένα π.χ. υγρότοπο θα πρέπει να διατηρηθεί ο υγρότοπος ως υγρότοπος αλλά να διατηρηθεί επίσης και η παραγωγικότητα του εδάφους και του νερού. Εάν καταστραφεί ο υγρότοπος ή μειωθεί η παραγωγικότητα του εδάφους ή του νερού λόγω ρύπανσης ή

οποιαδήποτε άλλης αιτίας, είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να υπάρξει αειφορική χρήση των αξιών του υδροτόπου. Το ίδιο ισχύει για οποιοδήποτε οικοσύστημα.

Η έννοια της αειφορίας έχει ξεφύγει από το πλαίσιο καθαρά δασοπονικής διαχειριστικής αρχής και έχει μεταβληθεί σε λέξη- κλειδί της κίνησης για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα βρίσκει χρήση στην οικονομία (αειφορική ανάπτυξη, αειφορική χρήση) αλλά και στην πολιτική (αειφορικός σχεδιασμός κλπ).

Επίσης ο όρος αρχίζει να αποκτά τη διάσταση μιας φιλοσοφικής έννοιας και εκφράζει έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής και συμπεριφοράς. Πολλές φορές όμως γίνεται αδόκιμη χρήση του όρου ή από καθαρά μεταφραστική αδυναμία ή συγγέεται με άλλους όρους.

Αειφορική χρήση είναι δυνατή μόνο σε ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Συνετή χρήση μπορεί να αφορά και μη ανανεώσιμους πόρους. Επίσης πολλές φορές γίνεται κατάχρηση του όρου «αειφορική ανάπτυξη».

Αειφορία είναι η στρατηγική ανάπτυξης η οποία στοχεύει να διασφαλίσει την ικανοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών μέσα στα υφιστάμενα βιοφυσικά όρια στη βάση της ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων και της βιώσιμης διαχείρισης και εξοικονόμησης στη χρήση των φυσικών πόρων.

Στόχος της είναι ισορροπία ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη- κοινωνική συνοχή- και περιβαλλοντική προστασία σε παγκόσμιο- εθνικό- περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Αυτό επιτυγχάνεται με την εξάλειψη της φτώχειας με στόχο την κοινωνική ευημερία, την αλλαγή της παραγωγής και κατανάλωσης και την προστασία και διαχείριση των φυσικών πόρων (π.χ. εξεύρεση νέων πηγών ενέργειας αιολική, ηλιακή κ.ο.κ., συστηματική διαχείριση και προστασία των χερσαίων και υδάτινων οικοσυστημάτων κλπ.).

Ένα μοντέλο τουρισμού που πληρή τις βασικές αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ο αειφορικός τουρισμός. Ο τουρισμός αυτός διέπεται από την αρχή της αειφορικής ανάπτυξης η οποία είναι η ανάπτυξη που πραγματοποιείται σε μια περιοχή ή χώρα για να αντιμετωπιστούν οι τωρινές ανάγκες, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό, η αρχή της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης είναι η ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού η οποία χρησιμοποιείται, χωρίς να

καταστρέφει το περιβάλλον (φυσικό- πολιτικό- κοινωνικό- πολιτιστικό) η τους πόρους του τουριστικού προορισμού και έτσι να μπορούν και οι μελλοντικοί τουρίστες να προσελκυστούν και να απολαύσουν τόσο το περιβάλλον όσο και τους πόρους του εκάστοτε προορισμού που θα επιλέξουν.

Ο συνδυασμός των παραπάνω εννοιών καταλήγει ότι, ο αειφόρος τουρισμός είναι κάθε μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται με την αρχή της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης δεν βλάπτει το φυσικό περιβάλλον (κοινωνικό- πολιτικό- οικονομικό- φυσικό) και δεν εξαντλεί η αλλοιώνει τους πόρους του.

Τα κύρια γνωρίσματα του τουρισμού είναι:

- Εφαρμόζεται σε κάθε τουριστική δραστηριότητα,
- Εξισορροπεί τις ανθρώπινες δραστηριότητες- Περιβάλλον- πόρους,
- Υποστηρίζει διαχρονικά την βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας,
- Αποτρέπει το μοντέλο υπερσυγκέντρωσης σε μια περιοχή (τουριστική),
- Προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά και κουλτούρα της περιοχής,
- Στοχεύει στα μακροχρόνια και όχι στα βραχυχρόνια οφέλη,
- Συντονίζει τις αρμοδιότητες των φορέων (ιδιωτών-δημοσίων) για την αποφυγή των συμφερόντων,
- Μειώνει τις επιπτώσεις της τουριστικής δραστηριότητας στο περιβάλλον,
- Λειτουργεί συμπληρωματικά στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες
- Εφαρμόζει την αρχή της χωρητικότητας (δηλ πόσο αριθμό τουριστών μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή, πόσες τουριστικές δραστηριότητες θα υπάρξουν χωρίς δυσμενείς επιπτώσεις, το μέγεθος των αντοχών των φυσικών πηγών, και την ισορροπία μεταξύ της ικανοποίησης των τουριστών και των ντόπιων φυσικών πόρων).

Συμπερασματικά ο αειφόρος τουρισμός δεν αποτελεί μια εναλλακτική μορφή τουρισμού αλλά είναι μια πολιτική της τουριστικής ανάπτυξης και σχεδιασμού που μπορεί να εφαρμοσθεί σε όλες τις μορφές του τουρισμού και ειδικότερα σε περιοχές που επικρατεί ο μαζικός τουρισμός και σε αυτές όπου βρίσκονται στα πρώτα στάδια

της ανάπτυξής τους, ενθαρρύνοντας έτσι την ανάπτυξη των αειφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

3.1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σύμφωνα με την Ελληνική τουριστική νομοθεσία όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και τις υποχρεώσεις των τουριστικών επιχειρήσεων, οι τουριστικές εγκαταστάσεις οφείλουν να συμμορφώνονται προς το θεσμικό πλαίσιο που αναφέρεται στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Υ.Α. 69269/90), στις διαδικασίες χωροθέτησης, στις τεχνικές προδιαγραφές, στις διατάξεις σχετικά με την ύδρευση και την αποχέτευση. Οι διατάξεις αυτές έχουν εφαρμογή πριν ακόμη από τη λειτουργία μιας μονάδας και ελέγχονται από τον Ε.Ο.Τ. και τις άλλες συναρμόδιες υπηρεσίες. Κατά τη φάση της λειτουργίας, οι περιβαλλοντικοί όροι που πρέπει να τηρούνται σχετίζονται κυρίως με την προστασία από τη ρύπανση της ατμόσφαιρας και των νερών, τη διάθεση των αποβλήτων καθώς και τον έλεγχο του θορύβου. Οι δραστηριότητες των τουριστικών επιχειρήσεων στον τομέα αυτό παρακολουθούνται και ελέγχονται από τις αρμόδιες τοπικές και περιφερειακές αρχές και το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε27. Ορισμένες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν συστήματα πιστοποίησης της διασφάλισης της ποιότητας ως προς την περιβαλλοντική διαχείριση, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα ISO 14001 και το ευρωπαϊκό πρότυπο EMAS. Οι πρωτοβουλίες αυτές ενισχύονται μέσω του 3ου Κ.Π.Σ.

3.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΕΡΟΥΣΑΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας όταν πρωτοεμφανίστηκε είχε περιβαλλοντικές διαστάσεις και άμεση σχέση με τον μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή χωρίς να υπάρχουν σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Αργότερα η έννοια της φέρουσας ικανότητας έγινε πιο γενική και ενσωματώθηκαν σε αυτήν και άλλοι παράγοντες όπως κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτιστικοί καθότι και αυτοί δέχονται σημαντικές επιρροές από τον τουρισμό.

Σε ότι έχει να κάνει με την οικονομική διάσταση της φέρουσας ικανότητας είναι αποδεκτό πως μια περιοχή μπορεί να απορροφήσει τουριστικές δραστηριότητες τόσες ώστε να μην επηρεάζονται αρνητικά επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες.

Σχετικά με την κοινωνική διάσταση αυτή έχει να κάνει με το αν η φέρουσα ικανότητα μπορεί να οριστεί ως το επίπεδο εκείνο στο οποίο η τοπική κοινωνία μπορεί να μην ανέχεται την παρουσία τουριστών²⁸.

Ο Inskeep²⁹ το 1998 προσέθεσε στην φέρουσα ικανότητα την αρνητική επίπτωση που μπορεί να επιφέρει ο πλεονάζων τουρισμός στην κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον.

Οι ορισμοί για την φέρουσα ικανότητα ήταν πάρα πολλοί και αυτός που τελικά έγινε αποδεκτός ανέφερε ότι η φέρουσα ικανότητα αντιπροσωπεύει τον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να επισκέπτονται μια περιοχή χωρίς να δημιουργούν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική ζωή των κατοίκων.

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας είναι εύκολο να εφαρμοστεί μόνο σε νέους τουριστικούς προορισμούς όπου ο μαζικός τουρισμός δεν έχει δημιουργήσει έντονες αρνητικές επιπτώσεις.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που εμφανίζει η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει να κάνει με τον τρόπο υπολογισμού της αφού δεν μπορεί να προσδιοριστεί ένα μέτρο το οποίο θα μπορεί να εκτιμά το μέγεθος των επιπτώσεων του τουρισμού.

Παράλληλα δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός του μέγιστου αριθμού τουριστών που μπορεί να δεχτεί μια περιοχή και η εποχικότητα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο εκτίμησης της φέρουσας ικανότητας λόγω του ότι ο συνωστισμός και οι μέγιστοι αριθμοί συγκέντρωσης εμφανίζονται για ένα μικρό χρονικό διάστημα μέσα στο χρόνο³⁰.

²⁸ Mathieson, A., & Wall, G., 1982, *Tourism: economic, physical and social impacts*, Longman Scientific

²⁹ Inskeep, E., 1991, *Tourism Planning: An integrated and sustainable approach*, Van Nostrand Reinhold

³⁰ Σπιλάνης, Γ., & Βαγιάννη, Λ., 2004, «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα», Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης

Η επέκταση του ορισμού της φέρουσας ικανότητας πέρα από την περιβαλλοντική διάσταση οδήγησε στην υιοθέτηση της έννοιας του βιώσιμου τουρισμού. Η πιο σημαντική διαφορά ανάμεσα στον βιώσιμο τουρισμό και στην φέρουσα ικανότητα είναι ότι στο βιώσιμο τουρισμό δεν υπάρχουν όρια που δεν πρέπει να υπερβεί η τουριστική ανάπτυξη, αλλά υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια ανάπτυξης και αναβάθμισης των οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών επιδόσεων της χώρας.

Ο βιώσιμος τουρισμός είναι η προσπάθεια απομάκρυνσης του συμβατικού ή μαζικού τουρισμού και προσπάθεια βελτίωσης της κατάστασης μιας περιοχής σε σχέση με το πώς ήταν κατά την διάρκεια του μαζικού τουρισμού.

Ο βιώσιμος τουρισμός ως έννοια και πρακτική είναι πιο αποτελεσματικός σε σχέση με την φέρουσα ικανότητα λόγω του ότι δεν προσκρούει στα υπάρχοντα προβλήματα και βελτιώνει την υπάρχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος και της κοινωνίας γενικότερα χωρίς να ξεπερνά τα όρια όπως γίνεται στην περίπτωση της φέρουσας ικανότητας³¹.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συνοψίσουμε τις πολιτικές αειφορίας της χώρας μας στον εναλλακτικό τουρισμό. Συγκεκριμένα:

1. Ειδικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον
2. Ενίσχυση όλων των μέτρων (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα στους διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, Μάρκετινγκ) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης.
3. Ειδικό θεσμικό πλαίσιο που να προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή.
4. Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος
5. Χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης.

³¹ Σπιλάνης, Γ., &, Βαγιάννη, Λ., 2004, «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα», Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης

Ο αειφόρος τουρισμός είναι μια πολιτική της τουριστικής ανάπτυξης και σχεδιασμού που μπορεί να εφαρμοσθεί σε όλες τις μορφές του τουρισμού και ειδικότερα σε περιοχές που επικρατεί ο μαζικός τουρισμός και σε αυτές όπου βρίσκονται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξής τους, ενθαρρύνοντας έτσι την ανάπτυξη των αειφόρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν μέχρι σήμερα οι ορεινές περιοχές, αποτελούν και τα βασικά αίτια που οι περιοχές αυτές δεν ακολούθησαν τους ρυθμούς ανάπτυξης των αντίστοιχων πεδινών και πολύ περισσότερο των αστικών και βιομηχανικών κέντρων. Η μορφολογία του εδάφους, οι κλιματολογικές συνθήκες και η σε αρκετά μεγάλη απόσταση και μικρή σε αριθμό δημιουργία οικιστικών συνόλων σε συνδυασμό με τις ελλειπείς ή ανεπαρκείς υποδομές, την μικρή συμμετοχή και το περιορισμένο ενδιαφέρον τόσο κρατικών όσο και ιδιωτικών φορέων για συμβολή στην κάθε μορφή ανάπτυξης, οι δυσκολίες πρόσβασης, η πληθυσμιακή συρρίκνωση, η εγκατάλειψη παραδοσιακών δραστηριοτήτων αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις η υπερεκμετάλλευση (βόσκησις, υλοτομία κ.λπ), αποτελούν ορισμένα μόνο από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ορεινές και ημιορεινές αγροτικές περιοχές και έχουν αποτέλεσμα την σημαντική υποβάθμιση του περιβάλλοντος (διάβρωση, μείωση υδάτινων αποθεμάτων, απώλεια ειδών χλωρίδας και πανίδας, κ.λπ)

3.2.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.

Μια πολιτική για τον τουρισμό στην Αρκαδία, με γνώμονα μια στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης, θα μπορούσε να αναλυθεί με προσεγγίσεις που παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις κυρίως ως προς την έμφαση της σχέσης τουρισμού και περιβάλλοντος, μια σχέση αμφίδρομη που καθιστά τον τουρισμό και το περιβάλλον δύο όρους “καταδικασμένους” να ζουν μαζί ή να χαθούν³² :

Αφενός ένας τουριστικός σχεδιασμός **τομειακής** πολιτικής ανάπτυξης για τον Νομό, με την έννοια του βιώσιμου τουρισμού (sustainable tourist development), θα εστίαζε την προσοχή του σε καθαρά οικονομική βάση και στην διατήρηση της οικονομικής τουριστικής δραστηριότητας σε μακροχρόνια βάση κατ’ απόλυτη προτεραιότητα. Η

³² Μαρινάκος Κ., 2009, Προσεγγίσεις για μια πολιτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης στην ορεινή Αρκαδία, ανακτημένο από: <http://conference.arcadians.gr/index.php?itemid=20>

ποιότητα του περιβάλλοντος θα αποτελούσε σ' αυτή τη περίπτωση έναν απλό παράγοντα ανταγωνιστικότητας στον οποίο το περιβάλλον θα όφειλε την προστασία του. Μια τέτοια μορφή ανάπτυξης συνοδεύεται συνήθως από χαλαρή περιβαλλοντική νομοθεσία και ελλιπείς ελεγκτικούς μηχανισμούς που αναδεικνύουν μόνο βασικές πτυχές της προστασίας του περιβάλλοντος, εκείνες μόνο που αυστηρά στοχεύουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος και στην μακροβιότητά του. Το περιβάλλον αποτελεί απλώς σε αυτές τις περιπτώσεις ένα υποσύνολο μέσα σε όλα τα άλλα που στο σύνολό τους διαμορφώνουν ένα ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν. Αφετέρου, μια **περιβαλλοντική** στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης που θα στήριζε την βιωσιμότητά της στα οικοσυστήματα, δεν θα ήταν ενδεδειγμένη για την περιοχή μας, εφόσον εφαρμόζεται κυρίως σε περιοχές που από περιβαλλοντικής απόψεως και οικοσυστημάτων παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον με μικρή ή ανύπαρκτη τουριστική ή άλλου είδους οικονομική δραστηριότητα, πλην ενίοτε του πρωτογενούς τομέα.

Αντιθέτως μια **αιεφορική** προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης του ορεινού όγκου του Νομού Αρκαδίας, με την έννοια της οικολογικά βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης (tourism and sustainable development), θα έπρεπε να αποτελεί κυρίαρχη προτεραιότητα πολιτικής σύμφωνα με την οποία θεωρούμε ότι αποκτά ιδιαίτερη σημασία η σχέση ανάπτυξης και περιβάλλοντος, δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ποιότητα ζωής, και αναπτύσσεται μια στρατηγική πολιτικής αιεφόρου ανάπτυξης, η οποία σε μεγάλο βαθμό έχει και σαν στόχο μια πολιτική αποκέντρωσης και περιφερειακής ανάπτυξης.

Δομικά στοιχεία της πρότασής μπορεί να είναι: α) η προστασία του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρωπογενούς), β) η ανάπτυξη όλων των κλάδων της οικονομίας, γ) η συνεχής ανατροφοδότηση του παραγωγικού ιστού με καινοτόμες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, δ) η διατήρηση μιας ιδανικής ισορροπίας μέσα από συνεχή διαδικασία εξέλιξης και προσαρμογής, ε) η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων στις διαδικασίες ανάπτυξης, στ) η ορθολογική διαχείριση των πόρων, ζ) η ανάδειξη και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του δομημένου περιβάλλοντος γενικότερα, η) η εφαρμογή μεθόδων που θα συμβάλλουν στην οικονομική αυτάρκεια και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και θ) η ανατροφοδότηση αυτής της ίδιας της ανάπτυξης, για την διατήρησή της στον χρόνο, συνδυαζόμενη με τις εκάστοτε απαιτούμενες αναπροσαρμογές.

Επιπλέον η αιεφόρος ανάπτυξη δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο μορφές αλλά σε

κάθε τουριστική δραστηριότητα. Δεν απαιτεί μεγάλες επενδύσεις και χωρίς να ζημιώνει συμπληρώνει τις επικρατούσες πρακτικές τουριστικής ανάπτυξης. Δεν αποτελεί κάποια αλλαγή του περιβάλλοντος ούτε εγκατάλειψη από τις ισχύουσες τουριστικές δραστηριότητες, αλλά δέχεται τις αλλαγές που προκαλούνται αρκεί να μη βλάπτουν τα κύρια στοιχεία των τουριστικών πόρων. Εξασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ των προαναφερθέντων στοιχείων δίχως να δέχεται την αρχή της μεγάλης δραστηριότητας. Αντίθετα υποστηρίζει την μετριοπάθεια και τους χαμηλούς τόνους στην τουριστική ανάπτυξη, την ισορροπία, την πρακτικότητα και τη διαχρονική βιωσιμότητα κάθε τουριστικής ανάπτυξης.

3.2.2.ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΤΥΠΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Συνεπώς η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης της ορεινής Αρκαδίας πρέπει να προσαρμόζεται στην ιδιαιτερότητά της, στη θέση και τη φυσική ομορφιά της, τον πολιτισμό της και να μην χαρακτηρίζεται από συσσωρευτικές δυσμενείς συνέπειες. Δεν πρέπει να δέχεται τα βραχυχρόνια οφέλη για τους λίγους, σε βάρος των μακροχρόνιων για τους πολλούς και πρέπει να πρεσβεύει ότι οι ανάγκες του παρόντος, πρέπει να αντιμετωπίζονται χωρίς να μειώνουν την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους. Οφείλει να περιορίσει το τουριστικό κόστος και συγκεκριμένα το οικονομικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό και το περιβαλλοντικό και να παραμείνει σύμφωνη με την αρχή της φέρουσας ικανότητας.

Κατ' αυτό τον τρόπο οι προτάσεις μας έχουν να κάνουν αποκλειστικά με τύπους αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Με έναν άλλο τουρισμό: «μειοψηφικό αλλά και υπαρκτό, πολιορκημένο αλλά και ελεύθερο, διωκόμενο αλλά και μαχόμενο. Με δράση παράλληλη προς εκείνες τις δυνάμεις που αγωνίζονται για μια νέου τύπου ανάπτυξη, για τη λειτουργία του τουρισμού ως μέσου συμφιλίωσης των λαών, για τη μεγιστοποίηση των ωφελειών των τοπικών κοινωνιών, για την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών αλλοιώσεων»³³.

Ως κυρίαρχες κατευθύνσεις σημειώνονται δύο βασικοί τύποι εναλλακτικού τουρισμού : α) τον κοινωνικό – πολιτιστικό εναλλακτικό τουρισμό που περιλαμβάνει τον αγροτουρισμό, εφ' όσον ένα μεγάλο μέρος της τουριστικής εμπειρίας στηρίζεται

³³ Σχίζας, Γιάννης. Ο άλλος τουρισμός : Η οικολογική διέξοδος στα αδιέξοδα του συμβατικού τουρισμού Αθήνα : Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1998

στο πολιτιστικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο λειτουργούν τα αγροκτήματα, β) τον οικοτουρισμό που περιλαμβάνει ένα τύπο τουρισμού με λιγότερο κοινωνικό-πολιτιστικό προσανατολισμό αλλά περισσότερο φυσικό, αφού στηρίζεται στους φυσικούς πόρους ως στοιχεία υποκίνησης.

Ο τουρισμός μπορεί αναμφίβολα να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους τομείς με προτεραιότητα για δράση. Η επιλογή της όποιας πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης ακολουθηθεί για το Νομό, θα πρέπει να είναι απόρροια συντονισμού και κινητοποιήσεως τόσο τοπικών όσο εθνικών και υπερεθνικών παραγόντων, και θα πρέπει να εξαρτάται απόλυτα από τον τύπο του συστήματος (φυσικά, κοινωνικο-οικονομικά, πολιτιστικά χαρακτηριστικά) του Νομού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού στην Ελλάδα.

Η Μεθοδολογία της έρευνας αναλύεται μέσα από τρεις βασικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται σε μία μελέτη: το θετικισμό, τη φαινομενολογία και την ενεργητική μελέτη. Υπάρχουν ποικίλα μέσα μεθοδολογίας έρευνας. Εδώ θα επικεντρωθούμε στα τρία πιο βασικά, το θετικισμό, τη φαινομενολογία και την ενεργητική μελέτη.

Ο θετικισμός και η φαινομενολογία είναι φιλοσοφικές έννοιες των κοινωνικών επιστημών. Κάθε φιλοσοφική έννοια έχει τις δικές της αρχές και αξίες και στηρίζεται σε διαφορετικές ερευνητικές απόψεις. Φυσικά κάθε ερευνητής ακολουθεί κάποιες από τις φιλοσοφικές αυτές έννοιες. Συχνότερα οι ερευνητές στηρίζονται στην αντίστροφη φιλοσοφία κατά τη διάρκεια της μελέτης τους δηλαδή αντιστρέφουν τα γεγονότα προκειμένου να δούνε τι θα γινόταν στην πραγματικότητα αν τα γεγονότα θα συνέβαιναν διαφορετικά.

Ο θετικισμός σαν φιλοσοφία παρουσιάζει πως πραγματικά είναι τα γεγονότα και πώς θα έπρεπε να τα μελετήσουμε στηριζόμενοι σε λογικά επιχειρήματα προκειμένου να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα .

Κάποια από τα βασικά συμπεράσματα στα οποία καταλήγουμε χρησιμοποιώντας αυτή τη μέθοδο είναι:

- 1) Ότι ο ερευνητής πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα και ανεπηρέαστα προκειμένου να καταλήξει σε σωστά συμπεράσματα.
- 2) Ο ερευνητής πρέπει να στηρίζεται μόνο σε στοιχεία τα οποία απορρέουν από την ερευνά του και όχι από τα προσωπικά του πιστεύω και τις αξίες που τον χαρακτηρίζουν.
- 3) Ο ερευνητής πρέπει να δίνει σημασία μόνο στα γεγονότα. Συγχρόνως πρέπει να γνωρίζει τις γνώμες άλλων ερευνητών να έχει γνώση της βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας του θέματος που αναλύει άλλα και της νομοθεσίας που το διέπει αν υπάρχει. Ο ερευνητής εφόσον έχει γνώση όλων των παραπάνω πρέπει να έχει την αφαιρετική ικανότητα να κρατάει από όλα τα στοιχεία που γνωρίζει μόνο αυτά που πραγματικά των ενδιαφέρουν.

4) Ο ερευνητής πρέπει να υποστηρίξει το θέμα του χρησιμοποιώντας λειτουργικά μέσα όπως ερωτηματολόγια έχοντας ένα μεγάλο δείγμα προκειμένου να προχωρήσει σε στατιστική ανάλυση.

Αντίθετα με τον θετικισμό η φαινομενολογική έρευνα παρουσιάζει τον κόσμο να στηρίζεται μόνο σε κοινωνικά θεμέλια και όχι σε αντικειμενικά . Για αυτό το λόγο ο ερευνητής δεν χρειάζεται να στηριχτεί σε ανάλυση συμπεριφορών και γεγονότων αλλά σε φαινομενικά κριτήρια όπως η εμπειρία . Ο ερευνητής μπορεί να μελετάει τους γύρω του ακόμα και τον ίδιο του τον εαυτό, όποτε όμως τον “συμφέρει” μπορεί να αφαιρέσει τον εαυτό του από αυτή τη μελέτη.

Από την άλλη στην φαινομενολογική μέθοδο ο ερευνητής πέρα από την επιφάνεια των γεγονότων πρέπει να ερευνήσει και τους δευτερεύοντες παράγοντες στους οποίους στηρίζονται αυτά τα γεγονότα. Πρέπει να ελέγχει το κάθε στοιχείο σαν μια ολοκληρωμένη εικόνα , και να παράγει τις δικές του ιδέες και αντιλήψεις . Σε γενικές γραμμές η φαινομενολογική έρευνα βασίζεται σε γνώμες και αντιλήψεις άλλων πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίζεται ο ερευνητής για να διαμορφώσει τις δικές του ιδέες και απόψεις για το θέμα.

Η τρίτη ερευνητική μέθοδος είναι η δραστική έρευνα. Αυτή η μέθοδος δανείζεται πολλά από τις προηγούμενες. Η βασική παράμετρος αυτής της μεθόδου είναι η βάση για την αλλαγή . Η αλλαγή είναι ο βασικός στόχος μιας έρευνας. Το κλασσικό μοντέλο της δραστικής μελέτης στηρίζεται σε πέντε βασικές παραμέτρους: σκοπός και επιλογή, μελέτη, αλλαγή βασισμένη σε στοιχεία - πληροφορίες αλλά και την αίσθηση του ερευνητή, προσωπική άποψη στην έρευνα, γνώσεις.

Σκοπός και επιλογή: Σημαίνει ότι η δραστική έρευνα δεν δέχεται την επιστήμη απόλυτα ανεξάρτητη από τις αξίες και τονίζει τη σημασία της πιθανότητας σε σχέση με την πρόβλεψη. Οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ξεκάθαρες αξίες προκειμένου να έχουν ποιο ξεκάθαρες βλέψεις αλλά και να μπορούν να τις επιτύχουν.

Μελέτη: Η δραστική έρευνα είναι ένας συνδυασμός επίλυσης ρεαλιστικών και πρακτικών προβλημάτων . Οπότε η έρευνα βοηθάει στην επίλυση προβληματικών καταστάσεων, χρησιμοποιώντας υπαρκτές θεωρίες και όχι κατασκευασμένες. Η μελέτη επικεντρώνεται στο πρόβλημα αλλά και στην επίλυση του.

Αλλαγή βασισμένη σε στοιχεία - πληροφορίες αλλά και την αίσθηση του ερευνητή: Αυτή η παράμετρος βοηθάει στην περίπτωση που η αλλαγή είναι ο

απόλυτος στόχος του ερευνητή . Ο ερευνητής κάνει συστηματική συλλογή στοιχείων μέχρι να επιτύχει το στόχο του.

Προσωπική άποψη στην έρευνα: Η προσωπική άποψη στην έρευνα παίζει ρόλο προκειμένου να βάλει ο ερευνητής την δική του σφραγίδα στην έρευνα.

Γνώσεις: Ο ερευνητής προτού αρχίσει την ερευνά του πρέπει να αυξήσει τις γνώσεις του προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του δηλαδή να επιλύσει τα προβλήματα του οργανισμού που αναλύει.

Στη συγκεκριμένη μελέτη επιλέγεται η δραστική έρευνα συμπεριλαμβάνοντας και άλλους ανθρώπους σε αυτήν, τους οργανισμούς τουρισμού δηλαδή στους οποίους απευθύνεται. Η συγκεκριμένη επιλογή βασίστηκε στο γεγονός ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο ανθρώπινος παράγοντας που επηρεάζει την κατάσταση, την οποία μελετάμε χρησιμοποιώντας ως βασικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο.

4.1.ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκεται, μπορούμε να διακρίνουμε τις επιστημονικές έρευνες σε τρεις βασικές κατηγορίες, τις διερευνητικές, τις περιγραφικές και τις πειραματικές.

Οι διερευνητικές έρευνες αποβλέπουν στη διατύπωση ενός προβλήματος με σκοπό την εξέταση ή διατύπωση υποθέσεων, την ιεράρχηση προτεραιοτήτων και την ανάλυση αποκαλυπτικών καταστάσεων. Οι διερευνητικές έρευνες έχουν σαν κύριο σκοπό την ανακάλυψη και την καινοτομία, γι' αυτό και βασικό χαρακτηριστικό τους αποτελεί η ευελιξία. Σημαντική συμβολή για την επιτυχία των ερευνών αυτών θεωρείται:

- η εμπειρία και
- η συμμετοχή εμπειρογνομώνων

Οι περιγραφικές έρευνες έχουν ως σκοπό τον προσδιορισμό και την εκτίμηση των χαρακτηριστικών μιας δεδομένης κατάστασης. Για την επιτυχία των ερευνών αυτών απαιτείται:

- προσοχή για τυχόν μεροληψία.
- να είναι περισσότερο οργανωμένες, προδιαγραμμένες και σχεδιασμένες

Οι πειραματικές έρευνες αποσκοπούν στον έλεγχο της ορθότητας των υποθέσεων. Δηλαδή, με τις έρευνες αυτές ελέγχεται αν μεταξύ δύο μεταβλητών υπάρχει συστηματική σχέση, π.χ. ελέγχεται αν:

- η μια μεταβλητή εμφανίζεται πάντα με κάποια άλλη,
- οι μεταβολές μιας μεταβλητής συνοδεύονται από μεταβολές μιας άλλης.

Οι πειραματικές έρευνες στηρίζονται στο πείραμα: φυσικό ή τεχνικό, μέσω του οποίου ο ερευνητής ελέγχει το παραδεκτό μιας υπόθεσης.

Η παρούσα έρευνα κατατάσσεται στις περιγραφικές, με τη χρήση του ερωτηματολογίου, δεδομένου ότι επιθυμούμε να αποτυπώσουμε τα χαρακτηριστικά μιας δεδομένης κατάστασης.

4.2.ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΕΘΟΔΟΥ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Η συλλογή στοιχείων επιτυγχάνεται με δύο τρόπους. Με τη χρήση πρωτογενών πηγών και με τη χρήση δευτερογενών πηγών. Αντίστοιχα εξάγονται πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία της έρευνας. Τα πρωτογενή στοιχεία αναφέρονται ειδικά στο πρόβλημα ή στο αντικείμενο που εξετάζεται. Συγκεντρώνονται δηλαδή με βάση συγκεκριμένους σκοπούς ώστε να απαντήσουν σε συγκεκριμένα ερωτήματα συγκεκριμένης μελέτης. Η συλλογή τους απαιτεί περισσότερο χρόνο από ότι τα δευτερογενή και η διαδικασία είναι πιο πολύπλοκη αλλά σίγουρα τα αποτελέσματα της είναι πιο ακριβή. Ένα αναπόσπαστο κομμάτι της διαδικασίας της έρευνας είναι η λήψη της απόφασης, όσον αφορά το σχέδιο και την μεθοδολογία, που θα χρησιμοποιηθούν για την διεξαγωγή της και την συλλογή των πληροφοριών. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να γίνει η συλλογή αυτών των μέτρων και τεχνικών τα οποία θα βοηθήσουν καλύτερα στην απόκτηση πληροφοριών και απαντήσεων στις ερωτήσεις της έρευνας. Πολλές πληροφορίες της έρευνας απαιτούν διαφορετικές τεχνικές για την συλλογή των κατάλληλων δεδομένων. Η έρευνα πρέπει να είναι ποιοτική ή ποσοτική για να γίνει περισσότερο επιθυμητή και συγκεκριμένη. Οι τύποι της έρευνας γίνονται συνήθως με ποσοτική έρευνα όπως τα ερωτηματολόγια

και με ποιοτική έρευνα όπως οι προσωπικές συνεντεύξεις βάθους (in-depth interviews) και η παρατήρηση³⁴.

Τα δευτερογενή στοιχεία, αντίθετα που συλλέγονται δεν χρησιμοποιούνται για την λύση ενός ειδικού προβλήματος. Τα δευτερογενή στοιχεία συλλέγονται από:

1. Πηγές, όπως ομιλίες και ημερίδες
2. Ιδιωτικές έρευνες
3. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
4. Έρευνες από το διαδίκτυο
5. Περιοδικά και άλλες εκδόσεις που βγαίνουν κυρίως από κρατικούς φορείς.

Βασικά πλεονεκτήματα των δευτερογενών στοιχείων είναι ότι για τη συλλογή τους απαιτείται χαμηλό κόστος και λιγότερος χρόνος. Με βάση τα κριτήρια τους, τα δευτερογενή στοιχεία θα πρέπει να είναι³⁵:

1. **Διαθέσιμα:** Κάποιες φορές για κάποια εργασία μπορεί να μην υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.
2. **Σχετικά:** Να είναι σχετικά με την εργασία για την οποία συλλέχθηκαν.
3. **Ακριβή:** Να είναι ακριβή τα στοιχεία, δεδομένου ότι ο προσδιορισμός της ακρίβειας των ακατέργαστων στοιχείων δεν είναι πάντα εφικτός.
4. **Επαρκή:** Η επάρκεια των στοιχείων αποτελεί σημαντικό κριτήριο για την υλοποίηση μιας εργασίας.

Η συγκεκριμένη έρευνα συλλέγει πρωτογενή στοιχεία χρησιμοποιώντας ως βασικό εργαλείο της το ερωτηματολόγιο. Ένα ερωτηματολόγιο μπορεί να αποτελείται από ερωτήσεις ανοικτού ή κλειστού τύπου. Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου, διότι λάβαμε υπόψη τα πλεονεκτήματά τους.

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου αναγκάζουν τους ερωτώμενους να απαντήσουν μέσα από ένα προκαθορισμένο αριθμό επιλογών. Τα κύρια πλεονεκτήματα αυτής της ερώτησης είναι:

³⁴ Dibb, S. (1994). *Pride and Ferrell. Marketing, concepts and strategies*. Houghton Mifflin, σελ. 164

³⁵ Σταθακόπουλος,(2001),*Έρευνα Αγοράς*, Αθήνα: Σταμούλης

1. Η αποφυγή μεγάλου καταλόγου απαντήσεων
2. Απομάκρυνση της προκατάληψης αυτού που κάνει την έρευνα
3. Απλοποίηση στην έκδοση, κωδικοποίηση και εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Βασικό μειονέκτημα του είναι ότι το πλήθος των απαντήσεων είναι περιορισμένο και ενδεχομένως να περιορίζει τους ερωτώμενους στην απάντηση.

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου μπορούν να δοθούν με διάφορες μορφές όπως:

1. Ερωτήσεις διχοτόμησης
2. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής
3. Ερωτήσεις πολλαπλού τσεκαρίσματος.

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου είναι κατάλληλες στην διερευνητική έρευνα και χρησιμοποιούνται κυρίως όταν ο ερευνητής θέλει να:

1. Αποκτήσει πρωταρχικές σκέψεις
2. Υπάρχουν πάρα πολλές απαντήσεις για ανάλυση
3. Αφήσει τους ερωτώμενους να πουν ότι θέλουν
4. Αποκτήσει αποσπάσματα που θα περιλάβει στην αναφορά της διπλωματικής εργασίας.

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

α) Ελεύθερης απάντησης: Σ' αυτές τις ερωτήσεις οι ερωτώμενοι απαντούν χωρίς καμιά παρεμβολή.

β) Διερεύνησης: όπου ο ερευνητής μπορεί να εστιάσει την συνέντευξη εμβαθύνοντας περισσότερο στο ζήτημα με άτυπες συνεντεύξεις.

Τέλος οι ερωτήσεις αυτές υπόκεινται σε δύο τύπους προκατάληψης:

- α) την προκατάληψη αυτού που κάνει την συνέντευξη και
- β) την προκατάληψη των ερωτώμενων.

Βασικό μειονέκτημα των ερωτήσεων ανοικτού τύπου είναι η δυσκολία που έχουν στο να κωδικοποιήσουν τις απαντήσεις.

4.3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Υπάρχουν αρκετές μέθοδοι προκειμένου να συμπληρωθεί ένα ερωτηματολόγιο. Μια μέθοδος είναι μέσω της προσωπικής συνέντευξης ανάμεσα στον ερευνητή και τον ερωτώμενο. Η συνέντευξη πραγματοποιείται μέσω ενός πλαισίου ερωτημάτων, που ακολουθούν μία σειρά. Οι ερωτήσεις συντάσσονται εκ των προτέρων και η σειρά που ακολουθείται δεν αλλάζει ποτέ. Η συγκεκριμένη ωστόσο μέθοδος είναι αρκετά χρονοβόρα και για το λόγο αυτό δεν επιλέγεται συχνά.

Μια άλλη μέθοδος είναι μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας του ερευνητή και του ερωτώμενου. Και σε αυτή τη μέθοδο υπάρχουν ερωτήσεις, η σειρά των οποίων δεν αλλάζει. Το αρνητικό στη μέθοδο αυτή πέρα από το γεγονός ότι καθίσταται μια χρονοβόρα διαδικασία είναι κι ότι έχει μεγάλο κόστος.

Πολλές φορές οι ερευνητές διανέμουν τα ερωτηματολόγια τους μέσω φαξ, προκειμένου να απαντηθούν από τους ενδιαφερόμενους. Στη διαδικασία ωστόσο αυτή ενέχει ο κίνδυνος να μην λάβουν όλοι οι ερωτώμενοι τα ερωτηματολόγια οπότε και να μην απαντηθούν.

Παρόμοια μέθοδος, είναι και η αποστολή των ερωτηματολογίων μέσω e mail στο προσωπικό mail του κάθε ερωτώμενου. Για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης μεθόδου, απαιτείται η γνώση του ερευνητή των mail των ερωτώμενων. Και στη μέθοδο αυτή ενέχει ο κίνδυνος να μην απαντήσουν όλοι οι ερωτώμενοι.

Τέλος υπάρχει η μέθοδος της προσωπικής διανομής των ερωτηματολογίων, στην οποία ο ερευνητής φροντίζει να συγκεντρώσει τους ερωτώμενους σε ένα χώρο, να διανείμει τα ερωτηματολόγια και να περιμένει να απαντηθούν προκειμένου να τα συγκεντρώσει. Μπορεί επίσης να πάει ο ίδιος στο χώρο εργασίας των ερωτώμενων και να συνεννοηθεί με τον προϊστάμενο των ερωτώμενων σχετικά με το σκοπό του, αν αφήσει τα ερωτηματολόγια και να πάει κάποια άλλη μέρα για να τα πάρει.

Στην παρούσα εργασία, ο ερευνητής ακολούθησε την τελευταία μέθοδο. Επισκέφθηκε δηλαδή τον χώρο εργασίας των ερωτώμενων και μέσα από τους προϊσταμένους των τμημάτων συνεννοήθηκε για τη διανομή και τη συγκέντρωση των ερωτηματολογίων.

4.4.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο αναφέρεται σε τουριστικούς οργανισμούς. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 21 ερωτήσεις και είναι χωρισμένο σε δύο μέρη. Συγκεκριμένα το πρώτο μέρος αφορά 3 δημογραφικές ερωτήσεις, προκειμένου να συλλεχθούν κάποια γενικά στοιχεία για τους ερωτώμενους. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από 18 ερωτήσεις, οι οποίες στοχεύουν να συλλέξουν πληροφορίες σχετικά με την αιψόρο ανάπτυξη της Ελλάδας.

4.5.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ

Η διαδικασία της δειγματοληψίας αποτελείται από 6 στάδια.

A) ορισμός του πληθυσμού.

Ο ορισμός πληθυσμού είναι από τα σοβαρότερα προβλήματα στην έρευνα. Ο πληθυσμός αποτελείται από όλους τους δυνητικούς ερωτώμενους οι οποίοι θεωρούνται κατάλληλοι για να συμμετάσχουν στην έρευνα.

B) προσδιορισμός πλαισίου δείγματος.

Το πλαίσιο δείγματος (sampling frame) είναι οι κατάλογοι εκείνοι που περιλαμβάνουν όλους τους δυνητικούς ερωτώμενους από όπου θα επιλεγεί το δείγμα.

Γ) καθορισμός μονάδας δειγματοληψίας.

Η μονάδα δειγματοληψίας είναι η βασική μονάδα (πχ επιχείρηση, νοικοκυριό, οργανισμός) που περιέχει τα στοιχεία (δηλαδή τους δυνητικούς ερωτώμενους) του πληθυσμού απ' όπου θα ληφθεί το δείγμα.

Δ) επιλογή μεθόδου δειγματοληψίας

Η μέθοδος της δειγματοληψίας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο θα γίνει η επιλογή των στοιχείων του πληθυσμού που θα αποτελούν το δείγμα.

Ε) καθορισμός μεγέθους δείγματος

Ένα αναπόσπαστο κομμάτι της δειγματοληψίας είναι ο καθορισμός του μεγέθους του δείγματος που πρέπει να χρησιμοποιηθεί.

ΣΤ) εκτέλεση

Πολύ σημαντικό στάδιο είναι η ανάλυση των στοιχείων. Θα πρέπει να αξιολογηθούν όλα τα στοιχεία και να αποκωδικοποιηθούν ώστε να βγουν και τα ανάλογα συμπεράσματα. Πρέπει πάντα να έχουμε στο μυαλό μας την βασική υπόθεση της έρευνας και τους στόχους της. Η πρώτη ενέργεια, θα είναι να συγκεντρωθούν όλα τα στοιχεία ανά απάντηση. Μετά να μπουν σε πίνακες και να εξεταστεί η πιθανότητα κάποιες ερωτήσεις να συνδυαστούν. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε συνδυαστικές απαντήσεις χρησιμοποιώντας δεδομένα από δύο διαφορετικές ερωτήσεις. Για παράδειγμα από μία ερώτηση να πάρουμε τις απαντήσεις ανά φύλο και από μία άλλη ανά ηλικία ή οτιδήποτε άλλο. Αφού γίνουν αυτά, θα προχωρήσουμε με την στατιστική κατανόηση των στοιχείων. Εδώ θα πρέπει ο ερευνητής να χρησιμοποιήσει την κρίση του ώστε να κρίνει τα αποτελέσματα και να μπορέσει μετά να τα συνδυάσει με την υπόθεση και το αντικείμενο της έρευνας. Επόμενο βήμα θα είναι η συγγραφή των συμπερασμάτων. Τα συμπεράσματα είναι ουσιαστικά μια σύνθεση του πρακτικού και του θεωρητικού μέρους.

4.5.1.ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην παρούσα έρευνα ο πληθυσμός αποτελείται από τους εργαζόμενους των τουριστικών οργανισμών που εξετάζονται. Το πλαίσιο δείγματος θα αποτελέσουν ο κατάλογος των εργαζομένων στους οργανισμούς. Τέλος, τη μονάδα δειγματοληψίας αποτελούν οι τουριστικοί οργανισμοί στους οποίους εργάζονται οι ερωτώμενοι.

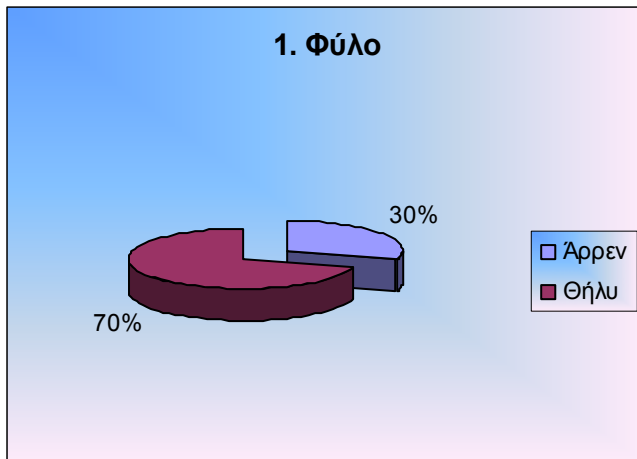
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Δημογραφικές

1. Φύλο

Άρρεν

Θήλυ

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το 70% με το μεγαλύτερο ποσοστό είναι γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 30% άνδρες.

2. Ηλικία

18-22

23-28

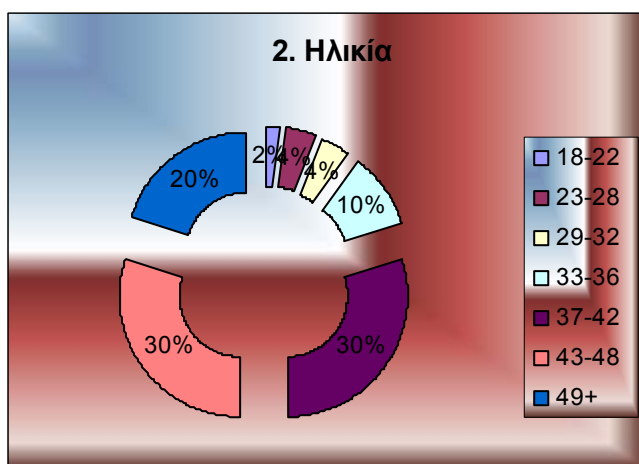
29-32

33-36

37-42

43-48

49+

Όσον αφορά την ηλικία των ερωτηθέντων, το 2% είναι μεταξύ 18 και 22 ετών, το 4% από 23 έως 28, το 4% από 29 έως 32 ετών, ένα ποσοστό της τάξης του 10% είναι από 33 έως 36 ετών, το 30% είναι από 37 έως 42 ετών, το 30% από 43 έως 48 ετών και το 20% είναι από 49 ετών και πάνω.

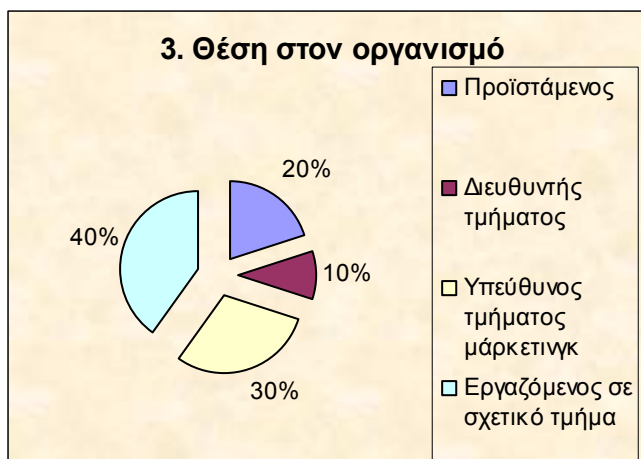
3. Θέση στον οργανισμό

Προϊστάμενος □

Διευθυντής τμήματος □

Υπεύθυνος τμήματος μάρκετινγκ □

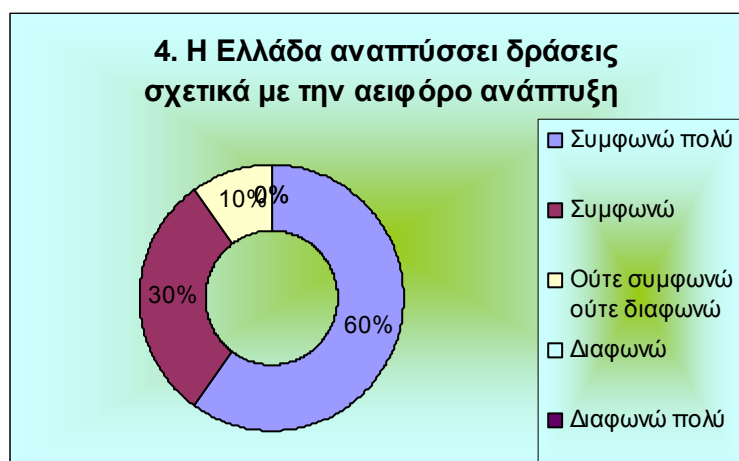
Εργαζόμενος σε σχετικό τμήμα □

Σε ότι έχει να κάνει με τη θέση των ερωτηθέντων στον οργανισμό, ένα ποσοστό της τάξης του 20% ανήκει σε θέση προϊσταμένου, ένα 10% σε θέση διευθυντή τμήματος, το 30% είναι υπεύθυνοι τμήματος μάρκετινγκ, ενώ το υπόλοιπο 40% με την πλειοψηφία των δοσμένων απαντήσεων δήλωσαν ότι είναι εργαζόμενοι σε σχετικό τμήμα.

4. Η Ελλάδα αναπτύσσει δράσεις σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη στον τουρισμό

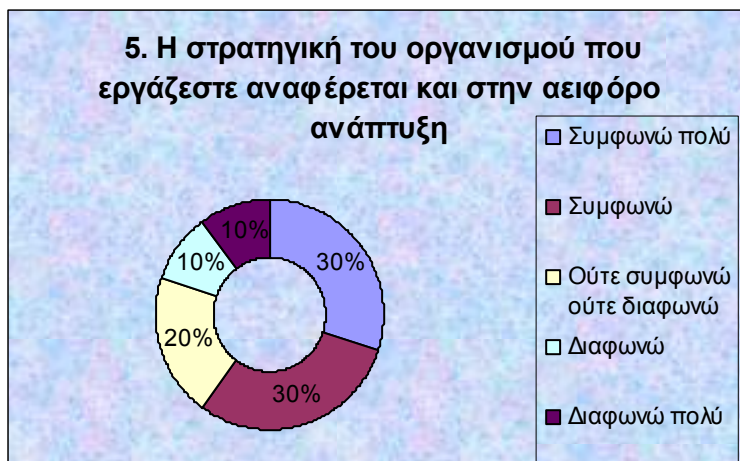
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Στο παραπάνω γράφημα, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία με το 60% συμφώνησε πολύ με το ότι η Ελλάδα αναπτύσσει δράσεις σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη στον τουρισμό, το 30% ανέφερε ότι επίσης συμφωνεί, ενώ το 10% δεν συμφώνησε ούτε διαφώνησε μη παίρνοντας συγκεκριμένη θέση. Δεν δόθηκαν άλλες απαντήσεις.

5. Η στρατηγική του οργανισμού που εργάζεστε αναφέρεται και στην αιεφόρο ανάπτυξη

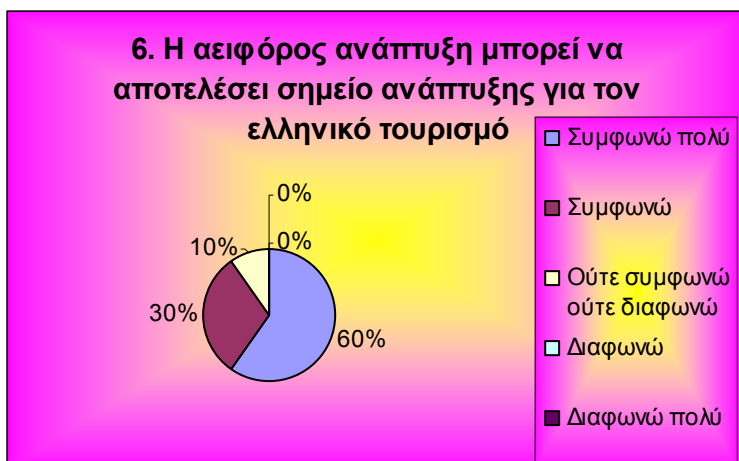
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Ένα 30% δήλωσε ότι συμφωνεί πολύ με το γεγονός ότι η στρατηγική του οργανισμού που εργάζονται οι ερωτηθέντες αναφέρεται και στην αιεφόρο ανάπτυξη. Ένα 30% επίσης συμφώνησε. Ένα 20% έμεινε ουδέτερο μη συμφωνώντας ή συμφωνώντας. Ένα 10% διαφώνησε ενώ ένα 10% διαφώνησε πολύ.

6. Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να αποτελέσει σημείο ανάπτυξης για τον ελληνικό τουρισμό

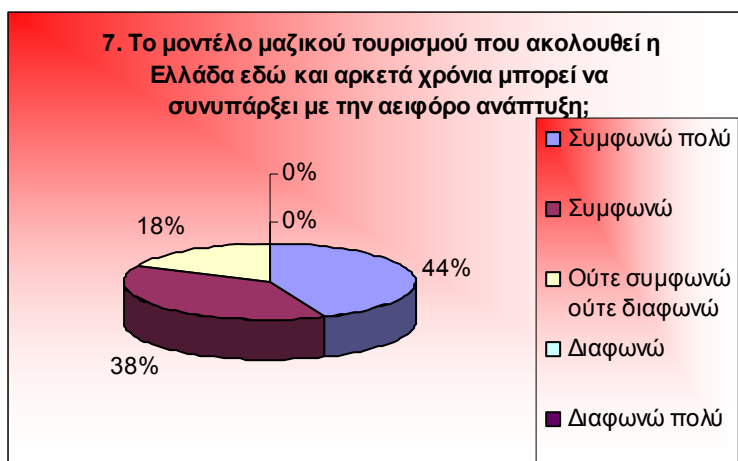
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Σχετικά με το αν η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να αποτελέσει σημείο ανάπτυξης για τον ελληνικό τουρισμό, βάσει του παραπάνω διαγράμματος, παρατηρούμε ότι το 60% με τις περισσότερες δοσμένες απαντήσεις συμφώνησε πολύ, το 30% επίσης συμφώνησε με το ερώτημα, το 10% έμεινε ουδέτερο ενώ κανείς δεν δήλωσε ότι διαφωνεί.

7. Το μοντέλο μαζικού τουρισμού που ακολουθεί η Ελλάδα εδώ και αρκετά χρόνια μπορεί να συνυπάρξει με την αειφόρο ανάπτυξη;

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Εδώ η πλειοψηφία με το 44% συμφώνησε πολύ με το ότι το μοντέλο μαζικού τουρισμού που ακολουθεί η Ελλάδα εδώ και αρκετά χρόνια μπορεί να συνυπάρξει με την αειφόρο ανάπτυξη. Ένα 38% είναι επίσης σύμφωνο με αυτό, ένα 18% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε, ενώ κανείς δεν είπε ότι διαφωνεί.

8. Η αειφόρος ανάπτυξη θα πρέπει να ξεκινήσει από τις θαλάσσιες περιοχές

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Όσον αφορά το αν η αειφόρος ανάπτυξη θα πρέπει να ξεκινήσει από τις θαλάσσιες περιοχές, το 20% συμφώνησε πολύ, το 30% συμφώνησε, το 30% δεν πήρε θέση στο ερώτημα, το 10% διαφώνησε και το υπόλοιπο 10% διαφώνησε πολύ.

9. Η αειφόρος ανάπτυξη θα πρέπει να ξεκινήσει από τις ορεινές και παράκτιες περιοχές

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Εδώ οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν η αειφόρος ανάπτυξη θα πρέπει να ξεκινήσει από τις ορεινές και παράκτιες περιοχές, όπου όπως παρουσιάζεται σχηματικά παραπάνω, το 30% συμφώνησε πολύ, το 30% συμφώνησε επίσης, το 20% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε, το 10% διαφώνησε και το 10% διαφώνησε πολύ.

10. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να έχει καλύτερη εφαρμογή η αειφόρος ανάπτυξη στην Ελλάδα

Στις ορεινές περιοχές

Στις παράκτιες περιοχές

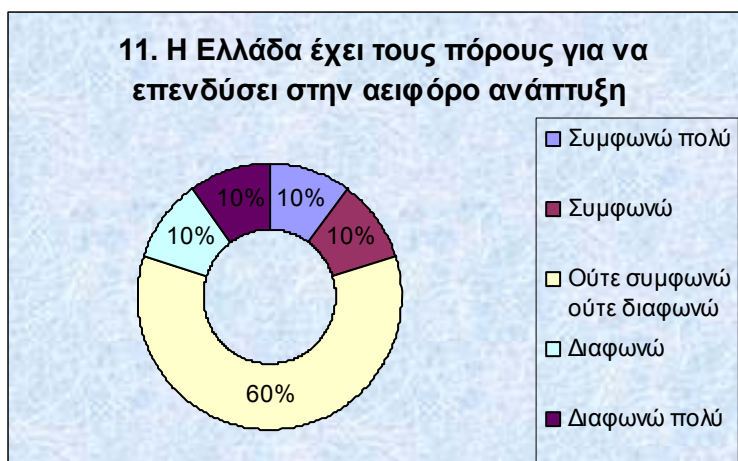
Στις θαλάσσιες περιοχές

Εδώ, το 40% δήλωσε ότι η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να έχει καλύτερη εφαρμογή στις ορεινές περιοχές, ένα 30% υποστήριξε ότι μπορεί να έχει καλύτερη εφαρμογή στις παράκτιες περιοχές και ένα 30% στις θαλάσσιες περιοχές. Οι απαντήσεις μοιράστηκαν ισάξια και στις 3 εκδοχές.

11. Η Ελλάδα έχει τους πόρους για να επενδύσει στην αειφόρο ανάπτυξη

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Σχετικά με το αν η Ελλάδα έχει τους πόρους για να επενδύσει στην αειφόρο ανάπτυξη, ένα ποσοστό της τάξης του 10% συμφώνησε πολύ, ένα 10% συμφώνησε επίσης, ένα 60% κράτησε ουδετερότητα μη συμφωνώντας και μη διαφωνώντας, ένα 10% διαφώνησε και ένα 10% διαφώνησε πολύ.

12. Η αειφόρος ανάπτυξη για εσάς σημαίνει προστασία του περιβάλλοντος;

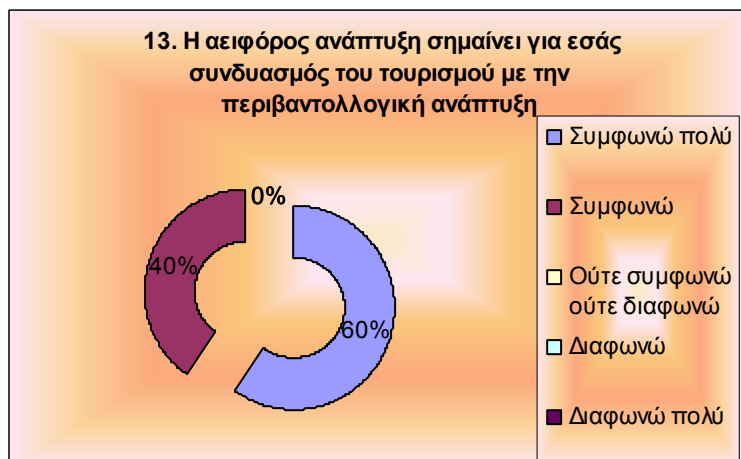
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Σε ερώτημα για το αν η αειφόρος ανάπτυξη για τους ερωτηθέντες σημαίνει προστασία του περιβάλλοντος η πλειοψηφία με ποσοστό της τάξης του 50% συμφώνησε πολύ, ένα 30% επίσης συμφώνησε, ένα 20% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε . Κανείς δεν είπε ότι διαφώνησε ούτε ότι διαφώνησε πολύ.

13. Η αειφόρος ανάπτυξη σημαίνει για εσάς συνδυασμός του τουρισμού με την περιβαλλοντολογική ανάπτυξη

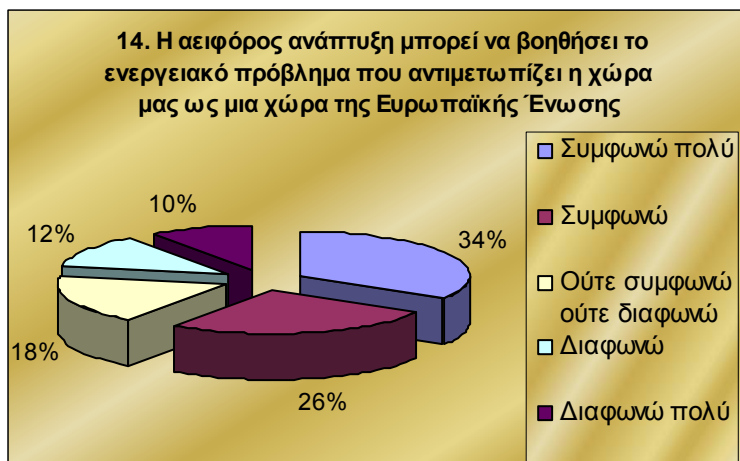
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Η αειφόρος ανάπτυξη για τους συμμετέχοντες σημαίνει συνδυασμός του τουρισμού με την περιβαλλοντολογική ανάπτυξη το 60% συμφώνησε πολύ ενώ το 40% επίσης συμφώνησε. Δεν αναφέρθηκαν άλλες απαντήσεις.

14. Η αιφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει το ενεργειακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας ως μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

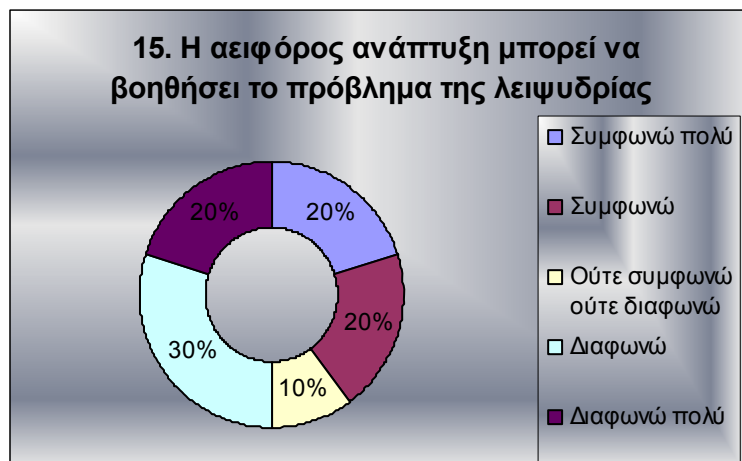
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Αναφορικά με το αν η αιφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει το ενεργειακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας ως μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα 34% συμφώνησε πολύ, ένα 26% επίσης συμφώνησε, ένα 18% δεν πήρε θέση στο ερώτημα, ένα 12% διαφώνησε και ένα 10% διαφώνησε πολύ .

15. Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει το πρόβλημα της λειψυδρίας

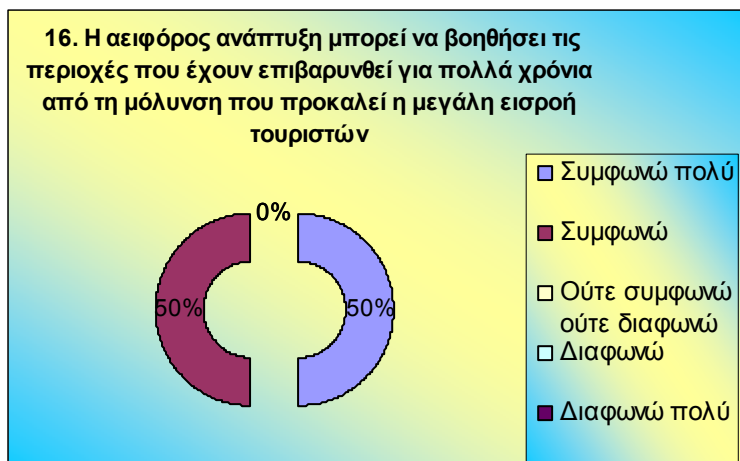
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Σε σχέση με το αν η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει το πρόβλημα της λειψυδρίας, ένα 20% συμφώνησε πολύ, ένα 20% συμφώνησε, ένα 10% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε, ένα 30% διαφώνησε και ένα 20% διαφώνησε πολύ.

16. Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει τις περιοχές που έχουν επιβαρυνθεί για πολλά χρόνια από τη μόλυνση που προκαλεί η μεγάλη εισροή τουριστών

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Όσον αφορά το αν η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει τις περιοχές που έχουν επιβαρυνθεί για πολλά χρόνια από τη μόλυνση που προκαλεί η μεγάλη εισροή τουριστών, ένα 50% συμφώνησε πολύ ενώ το υπόλοιπο 50% επίσης συμφώνησε.

17. Η αιεφόρος ανάπτυξη θα βοηθήσει να αξιοποιηθούν οι φυσικοί πόροι της Ελλάδας

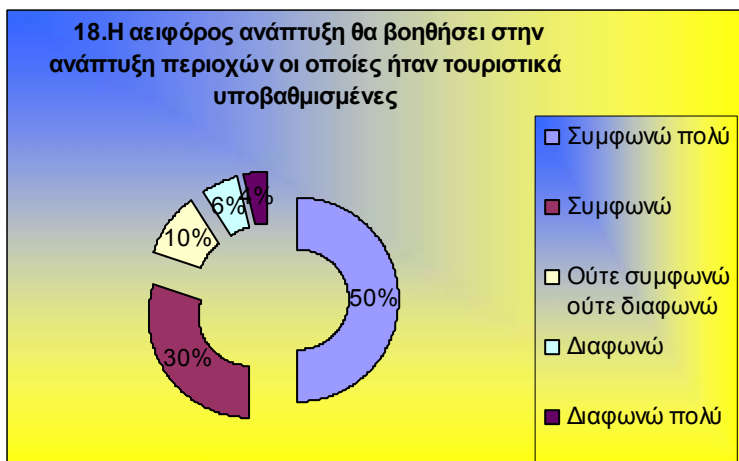
Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Εδώ τέθηκε το ζήτημα αν η αιεφόρος ανάπτυξη θα βοηθήσει να αξιοποιηθούν οι φυσικοί πόροι της Ελλάδας . Η πλειοψηφία με ποσοστό 58% συμφώνησε πολύ, το 36% συμφώνησε, το 6% κράτησε ουδέτερη στάση , ενώ κανείς δεν δήλωσε ότι διαφωνεί.

18. Η αειφόρος ανάπτυξη θα βοηθήσει στην ανάπτυξη περιοχών οι οποίες ήταν τουριστικά υποβαθμισμένες

Συμφωνώ πολύ	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ πολύ

Αναφορικά με το αν η αειφόρος ανάπτυξη θα βοηθήσει στην ανάπτυξη περιοχών οι οποίες ήταν τουριστικά υποβαθμισμένες, οι περισσότερες δοσμένες απαντήσεις, ανήκουν στο 50% το οποίο συμφώνησε πολύ, το 30% ήταν επίσης σύμφωνο, το 10% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε, το 6% διαφώνησε ενώ το 4% διαφώνησε πολύ.

19. Ποιες εναλλακτικές μορφές τουρισμού ταιριάζουν με την αειφόρο ανάπτυξη

Τουρισμός περιπέτειας

Αγροτουρισμός

Οικολογικός τουρισμός

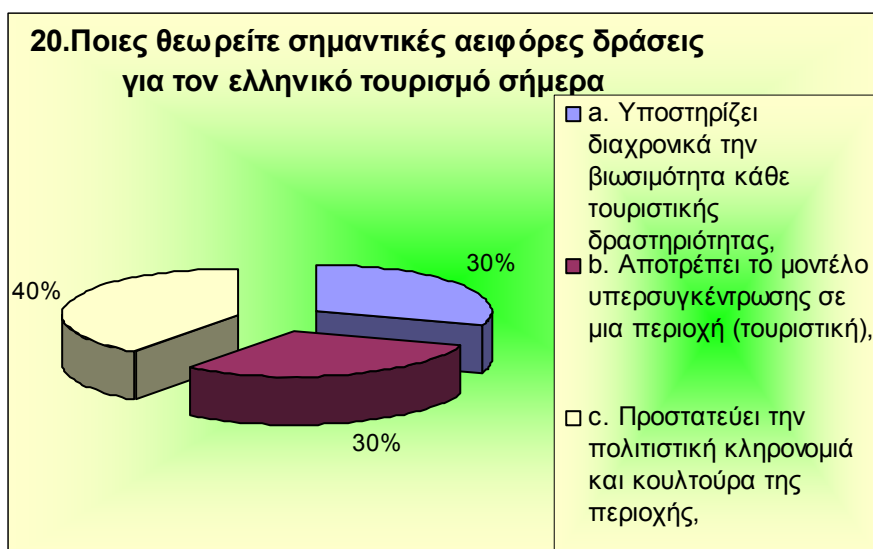
Όλα τα παραπάνω

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες ταιριάζουν με την αειφόρο ανάπτυξη, σύμφωνα με το 20% είναι ο τουρισμός περιπέτειας, σύμφωνα με το 20% ο αγροτουρισμός, το 20% είπε ότι είναι ο οικολογικός τουρισμός, ενώ το 40% υποστήριξε όλα τα προαναφερθέντα.

20. Ποιες θεωρείτε σημαντικές αιφώρες δράσεις για τον ελληνικό τουρισμό σήμερα

- a. Υποστηρίζει διαχρονικά την βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας,
- b. Αποτρέπει το μοντέλο υπερσυγκέντρωσης σε μια περιοχή (τουριστική),
- c. Προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά και κουλτούρα της περιοχής,

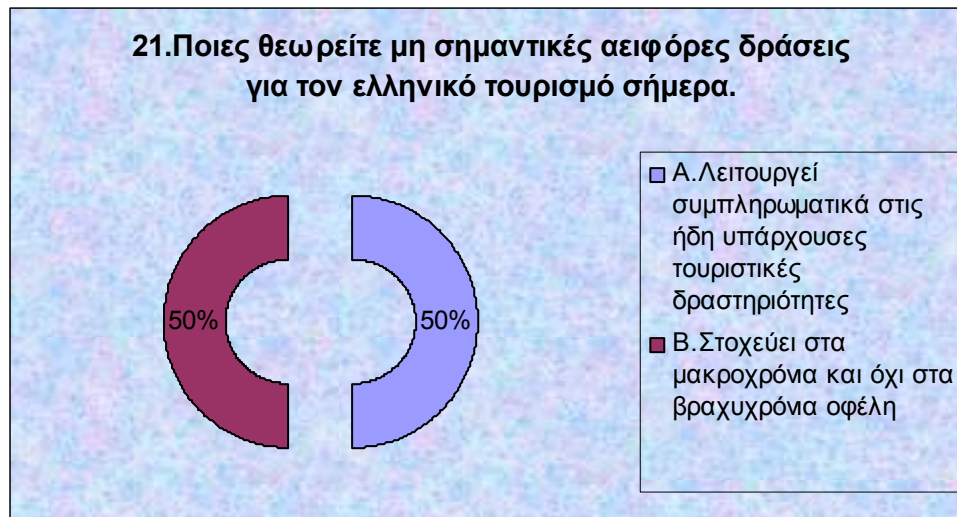

Το 30% των ερωτηθέντων , θεωρεί ως αιφώρες δράσεις για τον ελληνικό τουρισμό σήμερα, ότι Υποστηρίζει διαχρονικά την βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας, το 30% δήλωσε ότι Αποτρέπει το μοντέλο υπερσυγκέντρωσης σε μια περιοχή (τουριστική), και το 40% ότι Προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά και κουλτούρα της περιοχής.

21. Ποιες θεωρείτε μη σημαντικές αιφώρες δράσεις για τον ελληνικό τουρισμό σήμερα.

A. Λειτουργεί συμπληρωματικά στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες

B. Στοχεύει στα μακροχρόνια και όχι στα βραχυχρόνια οφέλη

Εδώ το 50% είπε ότι Λειτουργεί συμπληρωματικά στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες και το 50% ότι Στοχεύει στα μακροχρόνια και όχι στα βραχυχρόνια οφέλη .

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Στη παρούσα έρευνα, πήραν μέρος άνδρες και γυναίκες ηλικίας κυρίως μεταξύ 43 και 48 ετών.

Οι περισσότεροι ανήκουν σε θέση εργαζομένου, λιγότεροι είναι υπεύθυνοι τμήματος μάρκετινγκ και προϊστάμενοι και ακόμα λιγότεροι βρίσκονται σε διευθυντική θέση.

Επικράτησε η άποψη ότι γενικότερα η Ελλάδα αναπτύσσει δράσεις σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη. Η στρατηγική του εξεταζόμενου οργανισμού αναφέρεται και στην αειφόρο ανάπτυξη η οποία μπορεί να αποτελέσει σημείο ανάπτυξης για τον ελληνικό τουρισμό. Το μοντέλο μαζικού τουρισμού που ακολουθεί η Ελλάδα εδώ και αρκετά χρόνια μπορεί να συνυπάρξει με την αειφόρο ανάπτυξη.

Υποστηρίχθηκε ότι η αειφόρος ανάπτυξη θα πρέπει να ξεκινήσει από τις θαλάσσιες περιοχές, εξίσου με τις ορεινές και παράκτιες περιοχές. Σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να έχει καλύτερη εφαρμογή στις ορεινές περιοχές. Μια ουδετερότητα επικράτησε στο αν η χώρα μας διαθέτει τους πόρους για να επενδύσει στην αειφόρο ανάπτυξη.

Η αειφόρος ανάπτυξη σημαίνει προστασία του περιβάλλοντος αλλά και συνδυασμός του τουρισμού με την περιβαλλοντική ανάπτυξη, επιπλέον μπορεί να βοηθήσει το ενεργειακό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα μας ως μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και το πρόβλημα της λειψυδρίας.

Σε σχέση με το αν η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει το, ένα 20% συμφώνησε πολύ, ένα 20% συμφώνησε, ένα 10% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε, ένα 30% διαφώνησε και ένα 20% διαφώνησε πολύ. Η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει τις περιοχές που έχουν επιβαρυνθεί για πολλά χρόνια από τη μόλυνση που προκαλεί η μεγάλη εισροή τουριστών και επιπλέον μπορεί να βοηθήσει να αξιοποιηθούν οι φυσικοί πόροι της Ελλάδας. Επίσης θα βοηθήσει στην ανάπτυξη περιοχών οι οποίες ήταν τουριστικά υποβαθμισμένες

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες ταιριάζουν με την αειφόρο ανάπτυξη, είναι ο τουρισμός περιπέτειας, ο αγροτουρισμός και ο οικολογικός τουρισμός σύμφωνα με τις επικρατούσες απόψεις.

Τέλος, οι αειφόρες δράσεις θεωρείται ότι υποστηρίζουν διαχρονικά την βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας, αποτρέπουν το μοντέλο υπερσυγκέντρωσης σε μια περιοχή (τουριστική) και προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά και κουλτούρα

της περιοχής. Επιπλέον λειτουργούν συμπληρωματικά στις ήδη υπάρχουσες τουριστικές δραστηριότητες και στοχεύουν στα μακροχρόνια και όχι στα βραχυχρόνια οφέλη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Dibb, S. (1994). *Pride and Ferrell. Marketing, concepts and strategies*. Houghton Mifflin.
- Hudman, L, E, and Hawkins, E., D. (1989). “Tourism in contemporary society: and introductory text”, Prentice Hall, στο Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*, Εξάντας.
- Inskoop, E. (1991). *Tourism Planning: An integrated and sustainable approach*, Van Nostrand Reinhold.
- Mathieson, A., & Wall, G. (1982). *Tourism: economic, physical and social impacts*, Longman Scientific.
- World Tourism Organisation. (1993). *Recommendations on Tourism Statistics*, WTO.
- Βαρβαρέσος Σ. (1998). *Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές*, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Βαρβαρέσος, Σ. (1997). *Τουρισμός οικονομικές προσεγγίσει*, Προμπομπός
- Ηγουμενάκης, Ν., & Κ. Κραβαρίτης, & Π. Λύτρας. (1998). *Εισαγωγή στον τουρισμό*, INTERBOOKS.
- Καραθάνας, Γ. (1996). *Ελληνικός Τουρισμός: Ο ρόλος των δημοσίων σχέσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Anubis.
- Κοινωνικός τουρισμός, 2009, ανακτημένο από: http://www.oee.gr/docs/dieukriniseis_KT_2008.pdf
- Κολτσιδόπουλος Γ.Δ. (2000), *Τουρισμός, θεωρητική προσέγγιση*, Εκδόσεις Έλλην.
- Μαρινάκος Κ., 2009, Προσεγγίσεις για μια πολιτική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης στην ορεινή Αρκαδία, ανακτημένο από: <http://conference.arcadians.gr/index.php?itemid=20>
- Παυλόπουλος Π. (2001). «Ο Χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα», Ινστιτούτο Τουριστικών Μελετών.
- Ρίγγας, Χ. (2003). *Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, ΤΕΙ Κρήτης.
- Σπιλάνης, Γ., & Βαγιάννη, Λ. (2004). «Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα», Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης.

- Σταθακόπουλος. (2001). *Έρευνα Αγοράς*, Εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.
- Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Έλλην.
- Τσάρτας., Π. (1993). *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα.